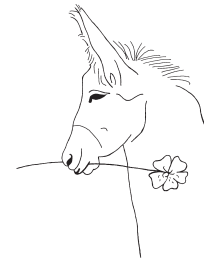

Theophrastus von Hohenheim
genoemd Paracelsus

De weg van Christus

Vertaald door Anton Dekkers en Elke Bußler
met een inleiding en voetnoten van Anton Dekkers

De Woudezel

De Vergelykinge CHRISTI met den Roomfche PAUS,

By forme van een Stichtelyke, en Leerzame Samenſpraak, voor de Liefhebbers der waarheid.

VERGELYKING VAN CHRISTUS EN DE PAUS.

<i>De Heer hier op een Ezel rydt,</i>	— <i>De Knegt te Paart vol kostelykheid.</i>
<i>De Heer die draagt een Doorne Kroon,</i>	— <i>De Knegt een Gaudene zeer schoon.</i>
<i>De Heer was arm op dezer Aardt,</i>	— <i>De Knegt veel gelt en goet vergaart.</i>
<i>De Heer had niets waar 't hoest op rust,</i>	— <i>De Knegt die draagt men daar 't hem lust.</i>
<i>De Heer wiesch zyner Knegten voet,</i>	— <i>De Knegt zyn voet men kussen moet.</i>
<i>De Heer die draagt hier schand en spot,</i>	— <i>De Knegt die eert men als een God.</i>
<i>De Heer die gaf gend om niet,</i>	— <i>De Knegt men die verkoopen ziet.</i>
<i>Wel merkt hier uit hoe Knegt en Heer</i>	— <i>Verscheelt in leven en in Leer,</i>
<i>En zegt eens zonder arg of lijs,</i>	— <i>Wie is de regte Tegen-Christ.</i>

Ets van een anonieme prentmaker uit de tweede helft van de achttiende eeuw.

Colofon

© Anton Dekkers en Elke Bußler/De Woudezel 2026

Vertaling: Anton Dekkers en Elke Bußler

Omslagontwerp: Ars Specula

Druk: Peeters, Herent (België)

ISBN: 978-90-821760-6-3

Oorspronkelijke titels:

— *De genealogia Christi. Sämtliche Werke, zweite Abteilung: Theologische und religionsphilosophische Schriften*, uitgegeven door Kurt Goldammer.

Band 3: Dogmatische und polemische Einzelschriften

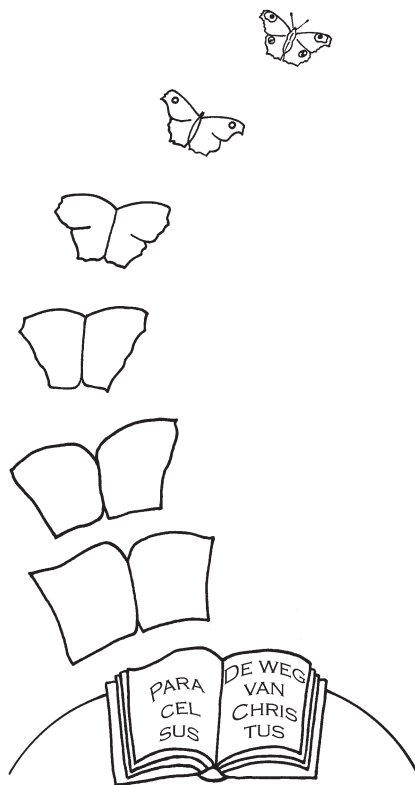
© 1986 Franz Steiner Verlag, Stuttgart

— *Das Mabl des Herrn und Auslegung des Vaterunsers*, uitgegeven door

Gerhard J. Deggeller

© 1993 Verlag am Goetheanum

Niets uit deze uitgave mag worden veelevoudigd of openbaar gemaakt, in welke vorm ook, zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van de uitgever. Geen enkel deel van dit boek mag worden gebruikt voor het trainen van kunstmatige 'intelligentie'.

“Laat iedereen zodanig lezen dat hij er meer uithaalt dan wat er staat. Een zaad wordt in een akker gelegd; een ander doet het groeien. Ik leg het zaad neer waaruit in de hooimaand kruiden en grassen groeien en het koren rijpt. Dit zaad leg ik ook voor u neer, zodat u kunt plukken van de beste wijnstok.”

Paracelsus, Uitleg over de hele astronomie (Sudhoff X, 642)

“De laatste en diepste betekenis is voor ons verborgen. Wanneer het einde van de wereld nadert, zullen alle wezens geopenbaard worden, van het laagste tot het hoogste, van het eerste tot het laatste. Het zal duidelijk worden wat ieder wezen was en is, wat de bedoeling was van zijn staan en gaan, wat zijn taak en zijn betekenis was.

Dan zal blijken wie op grond van waarheid heeft geschreven en wie met onwaarheden heeft gehandeld, wie wel en wie niet de essentie heeft te pakken. Iedereen wordt gewogen naar zijn inzet, zijn ernst, zijn waarachtigheid.

De harten van alle mensen zullen openbaar worden, met al wat ze hebben voortgebracht; alsof het op ieders voorhoofd zou staan geschreven. Aan die tijd wil ik ook het oordeel over mijn geschriften overlaten, zodat niets verzwegen blijft; en zo zal het dan ook gebeuren. Want God maakt het licht openbaar, dat wil zeggen, iedereen zal zien hoe het geschenen heeft.”

Paracelsus, Boek over de nimfen (Sudhoff XIV, 150-151)

Inhoud

Over deze uitgave	13		
Inleiding van <i>Anton Dekkers</i>	15	De genealogie van Christus	101
De theologie in het leven van Paracelsus	15	Boek V: de Triniteit	101
<i>De genealogie van Christus</i>	20	De eenheid en ondeelbaarheid van de Triniteit	103
De ontbrekende hoofdstukken	20	Hoe de Triniteit zich aan de mensheid als eenheid toont	109
De Triniteit in de conciliaire traditie	24	De vermeende macht van de mens over de Triniteit	120
Excurs: het adoptianisme	28	Boek VI: sterven en dood	122
Boek V van <i>De genealogie van Christus</i> : de Triniteit	30	Waar we naartoe gaan na onze dood	122
Boek VI: sterven en dood	34	De komst van de Heer voor het laatste oordeel	129
De Incarnatie van Christus – <i>descendens</i> of <i>ascendens</i> ?	37	Het sterven van de Zoon van God	135
Het standpunt van Paracelsus	44	Het lijden van Christus	143
Boek VII: bijzondere geboortes	51	De tekenen tijdens het lijden	154
Wijsheidsliteratuur en sofologie	55	We moeten de Zoon van God dankbaar zijn	155
De Maria-geschriften van Paracelsus	60	Boek VII: bijzondere geboortes	156
Boek VIII: Sophia en Maria	68	De geboorte van Johannes de Doper	156
Boek IX: het aanroepen van heiligen	71	De geboorte van profeten, aartsvaders en heiligen	
<i>Het Avondmaal</i>	73	van het Oude Verbond	162
Luther en de Katholieke Kerk	73	De geboorte van Gods apostelen en heiligen	167
De sacramenten in de Katholieke Kerk	75	De geboorte van de christenen	172
De Heilige Mis in de Katholieke Kerk	77	Het waarom van de geboorte die de dood in zich draagt	177
De sacramenten in de Lutherse en Gereformeerde Kerken	78	Boek VIII: Sophia en Maria	180
Paracelsus' kritiek op de Kerk	80	Maria, de goddelijke Wijsheid	180
Kenvermogen	81	Boek IX: Het aanroepen van heiligen	196
Ontwikkeling en rijping	86	Het aanroepen van de ware heiligen	196
Paracelsus' ideeën over het Avondmaal	89	Het Avondmaal van de Heer	209
<i>Het Onze Vader</i>	94	Voorrede aan Clemens VII	209
Paracelsus en wij	95	Boek I	211
Literatuur	98	1. Twee scheppingsvormen in de mens: sterfelijk en eeuwig	211
		2. De voeding van de eeuwige schepping	
		door het Avondmaal	212

3. De verbinding tussen lichaam en ziel in de twee scheppingsvormen	213
4. Het opstandingslichaam van Christus	214
5. Ook het nieuwe eeuwige lichaam kan niet zonder voeding	214
6. De weg van de zielen van onze voorouders in het Oude Verbond na de komst van Christus	215
7. De vervulling van het Oude in het Nieuwe Verbond	216
8. Het Rijk van God begint hier op aarde	217
9. De verleidingen van Satan	218
10. Korte omschrijving van de inhoud van de volgende boeken	219
11. Het belang van ons bewustzijn met betrekking tot het Avondmaal	220
12. Christus als de nieuwe <i>limus</i>	221
13. De Persoon van Christus en het Woord zijn niet te scheiden	223
Boek II: Uit het evangelie van Johannes	226
Boek III: Uitleg bij een aantal uitspraken verspreid over de vier evangeliën	232
Boek IV: Uitleg bij passages uit de brieven van de heilige Paulus	240
Boek V: Uitleg van de profeten	247
Boek VI: Uitleg in het licht van de natuur	253
Boek VII: Over de goede orde van het Avondmaal	261
Uitleg van het Onze Vader	271

Beeld en gelijkenis

Beeld is de mens
Van God, de Ene,
Die zich drievoudig
Openbaart.

Gelijkenis was de mens
Van God, de Ene,
Hemels en gesponnen
Van licht.

Verduisterd werd het licht,
Aards werd de hemel
Het leek het einde
Van Gods weg.

Maar toen kwam de Zoon, die
Als limus coelorum de band
Tussen hemel en aarde
Weer herstelde.

Stralend als de Zon
Zal eens de mens gelijken
Op God, de Ene:
Paradijselijk.

Anton Dekkers

Over deze uitgave

Als vervolg op en complementair aan *De weg van David*, een psalmcommentaar van Paracelsus dat in 2022 is uitgebracht, worden in dit boek drie werken van Paracelsus gepresenteerd die een beeld schetsen van zijn christologie.

De genealogie van Christus is een werk uit de vroegere ‘theologische periode’ van Paracelsus, eind 1524 of begin 1525, waarin de katholieke context nog sterk aanwezig is. Veel van wat hij tot dan toe had gedacht en geschreven, vindt hierin zijn neerslag. Het boek is gepubliceerd in deel III van de editie van Kurt Goldammer,¹ de brontekst van deze vertaling. De tekst is in zeven, op sommige punten van elkaar afwijkende handschriften overgeleverd; de varianten worden door Goldammer aangegeven. De vertaling volgt, op enkele uitzonderingen na, de hoofdtekst van Goldammer. Toen de voorbereidingen voor deze uitgave bijna waren afgerond, verscheen deel II van de *Neue Paracelsus-Edition* van Urs Leo Gantenbein,² waarin *De genealogia Christi* eveneens is opgenomen. Voor enkele twijfelgevallen kon ook deze tekst nog worden geraadpleegd.

De diverse Avondmaalsgeschriften van Paracelsus zijn allemaal in de jaren dertig ontstaan, toen hij zich opnieuw intensief met theologie bezighield. Waarschijnlijk geldt dit ook voor het werk over het *Onze Vader*. Het boek over het *Avondmaal* en het traktaat over het *Onze Vader* zijn in 1950 door Gerhard Deggeller, op basis van een handschrift dat in de bibliotheek van Wolfenbüttel wordt bewaard, in modern Duits overgezet en van een uitgebreide inleiding en talrijke

[1] Paracelsus: *Theologische und religionsphilosophische Schriften, Band III*, uitgegeven door Kurt Goldammer, Franz Steiner Verlag 1986, p. 59-164. — [2] Paracelsus: *Theologische Werke 2: Die Salzburger Schriften*, uitgegeven door Urs Leo Gantenbein, De Gruyter, Berlijn/New York 2025, p. 471-593.

noten voorzien, waar ik veel aan heb gehad.¹ Beide teksten zijn niet eerder gepubliceerd. Aangezien het manuscript niet eenvoudig te ontcijferen is, was ik afhankelijk van de interpretatie van Deggeller, wat het vertaalwerk niet bepaald makkelijker maakte. Slechts enkele problematische passages heb ik in het manuscript opgezocht, dat inmiddels ook gedigitaliseerd en via internet beschikbaar is.²

Voor de vele Bijbelcitaten is, voor zover niet anders aangegeven, de *Herziene Statenvertaling* (HSV) gebruikt. Voor het boek Jezus Sirach is voornamelijk gebruik gemaakt van de *Nieuwe Bijbelvertaling* (NBV) 2004. In sommige gevallen bleek de vertaling van Panc Beentjes of die van Heinrich Ogilvie het beste aan te sluiten.

De handschriften van *De genealogia Christi* vertonen een aantal kleinere lacunes, terwijl in de Avondmaalstekst enkele passages door Deggeller zijn weggelaten. Al deze lacunes zijn aangegeven door (...).

Waar verder ronde haakjes () worden gebruikt, staan deze ook in de brontekst. Tussen rechthoekige haakjes [] staan woorden die ter verduidelijking zijn toegevoegd.

[1] Paracelsus: *Das Mahl des Herrn und Auslegung des Vaterunsers*, uitgegeven door Gerhard Deggeller, Hybernia-Verlag 1950, herdrukt door Verlag am Goetheanum 1993. — [2] <http://diglib.hab.de/mss/160-extrav/start.htm>.

Inleiding

De theologie in het leven van Paracelsus¹

Paracelsus (1493–1541) is vooral als arts bekend en als zodanig een belangrijke figuur in de geschiedenis van de geneeskunde. Veel minder bekend is hij als theoloog, als leken-theoloog welteverstaan, want hij heeft nooit een universitaire graad in de theologie behaald. Maar uit zijn werk blijkt dat hij uitstekend op de hoogte was van de ontwikkelingen op dat vakgebied. Net als in zijn medisch werk vertolkte hij ook in de theologie een geheel eigen richting, een richting die we enkel kunnen noemen: de paracelsische richting. Hij valt in geen van de bekende stromingen onder te brengen.

Paracelsus heeft diverse pogingen gedaan zijn stem te laten horen in het maatschappelijke leven van zijn tijd.² Als arts zei hij de universitaire geneeskunde al vroeg vaarwel. Hij beseftte dat die niet op werkelijke ervaring berustte. Een dokter wiens praktijk niet op werkelijke ervaring berust, kan enkel schade en ellende teweegbrengen. Paracelsus beschrijft dan de oude geneeskunde als een tuin waarin de bomen worden verminkt; het is een dode en niet meer ‘sprekende’ tuin. Deze dode tuin heeft hij verruild voor de tuin van de ervaring.³

Na lange zwerftochten door Europa, waar hij veel meer leerde dan op de universiteit, belandde hij in Salzburg. In verband met de Boerenoorlog moest hij vluchten, en in 1526 verwierf hij het burger-

[1] Dit thema wordt uitgebreider behandeld in Paracelsus: *De weg van David*, De Woudezel 2022, p. 18-24. Autobiografische teksten zijn te vinden in Paracelsus: *Ik ben Aureolus Theophrastus*, De Woudezel 2024. — [2] Zie Ute Gause: *Paracelsus und Jesus Christus* in Deutsche Bombastus-Gesellschaft (eds.): *Manuskripte, Thesen Informationen*, nr. 15, 1–2000, p. 13-14. — [3] Paracelsus: *Spitalbuch*, in *Ik ben Aureolus Theophrastus*, p. 217.

recht in Straatsburg. Hier trok hij de aandacht van het naburige Bazel, waar hij vervolgens stadsarts werd en het daarmee verbonden professoraat verkreeg. Zijn verblijf daar duurde nog geen jaar. Door zijn kritiek zowel op de medische wetenschap als ook op de praktische gezondheidszorg, zeker ook ten aanzien van dubieuze praktijken van apothekers, en door een rechtszaak die hij verloor, moest hij bij nacht en ontij vluchten. Terwijl hij alweer aan het rondtrekken was, bereikte hem het bericht van het stadsbestuur van Neurenberg dat er geen boeken meer van hem mochten worden gedrukt.

Hij werd dus van alle kanten dwarsgezet, wat enerzijds te maken had met zijn zeer terechte kritiek, anderzijds met zijn felle en principiële karakter. Hij ging nog wel in de aanval met het boek *Paragranum*,¹ in 1530. Maar het onrecht was te groot, hij voelde zich door de wereld verstoten. De teleurstelling moet enorm geweest zijn. In 1536 beleefde hij zijn enige succes als medisch auteur, met de publicatie van de *Große Wunderzwei*. De druk daarvan was blijkbaar geen probleem meer. Iets later schreef hij de zeer toegankelijke boeken *Sieben Defensiones* en *Labyrinthus medicorum errantium*, respectievelijk een verdediging van zijn leven en een soort capita selecta uit zijn levenswerk.² Helemaal op het laatst werkte hij nog aan het enorme, onvoltooid gebleven werk *Astronomia magna* en aan een verzameling teksten die *Philosophia magna* wordt genoemd, een reeks opstellen op de grens van geneeskunde, filosofie en theologie. Maar dat alles werd niet gepubliceerd.

Zijn activiteit op theologisch gebied begon ook al vroegtijdig, namelijk in Salzburg rond 1524. In die tijd schreef hij *De septem punctis idolatriae christianae*, dus zeven artikelen over de afgodendienst in het christendom. In dat werk kiest hij de weg van Luther en Zwingli, dus de Reformatie. Maar niet helemaal. Want zijn Maria-geschriften, die omstreeks dezelfde tijd zijn ontstaan, ademen nog sterk het katholicisme.³ Toch is deze tijd te vergelijken met de fase waarin hij ten aanzien van de geneeskunde 'de dode tuin verruilde voor de tuin van de ervaring'. Hij vindt zijn eigen weg en zal die eigen weg ook

[1] Paracelsus: *De tempel van de geneeskunst – Het boek Paragranum*, De Woudezel 2019. — [2] De vertaling van de *Sieben Defensiones* is opgenomen in *Ik ben Aureolus Theophrastus*, de *Labyrinthus* is vertaald onder de titel *Artsen op dwaalwegen*, De Woudezel 2003. — [3] Zie het hoofdstuk *De Maria-geschriften van Paracelsus*, p. 60.

in de theologie blijven bewandelen. Hij zoekt verbindingen met de reformatoren, maar ook hier komt geen vruchtbare samenwerking tot stand. De enige reformator met wie het contact wel goed verloopt, is Leo Jud, een man die dichtbij Zwingli stond.¹

Kort voor zijn dood schreef Paracelsus een 'proloog bij zijn hele werk over het gelukzalige, christelijke leven', de *Vita beata*.² Hij noemt daarin de belemmeringen die hem ervan weerhielden dit werk eerder af te ronden. Tegelijk beschrijft hij echter ook dat hij zelf nog moest rijpen, een indrukwekkende getuigenis wanneer we bedenken wat hij allemaal had meegemaakt. Hij zegt dat hij zo'n twintig jaar eerder ermee begonnen is en nu, in de herfst van zijn leven, dit werk wil afmaken. Dat wil zeggen dat hij er rond 1520 mee is begonnen, dus nog vóór *De septem punctis* uit 1524. Rond die tijd kreeg Luther meer bekendheid met zijn in het Duits geschreven werk.

Het theologische werk van Paracelsus, waarvan gedurende zijn leven niets werd gedrukt, beslaat de hele breedte van de christelijke theologie: Maria-geschriften, beschouwingen over de Triniteit, commentaren bij alle psalmen, waarvan slechts de helft bewaard is gebleven, het *Vita beata*-werk, zoals deze verzamelde opstellen vanaf 1520 nu genoemd worden, evangelie-commentaren, Avondmaalsgeschriften, enzovoorts.

In *De weg van David* werd een vertaling van zijn commentaar bij Psalm 119 gepresenteerd, waarbij in zekere zin de nadruk lag op het Oude Testament. Maar aangezien voor Paracelsus het Oude Testament een prefiguratie³ van het Nieuwe is, wordt er eigenlijk een hele reis besproken van de tijd van David via de komst van Christus tot aan het einde der tijden.

Het boek dat u in handen houdt, behelst drie werken die strikt nieuwtestamentisch georiënteerd zijn: het werk *De genealogia Christi*,

[1] In 1530 stuurde Paracelsus hem een boekje waarin hij de verschijning van een door hem geobserveerde komeet duidt. Jud liet het direct drukken. — [2] Paracelsus: *Laat iedereen zijn eigen koning zijn*, De Woudezel 2010, p. 14-57. Hierin zijn enkele opstellen uit de *Vita beata*-reeks vertaald. De hele cyclus van opstellen is uitgegeven door Urs Leo Gantenbein als deel I van de *Nene Paracelsus-Edition (NPE)*, Walter de Gruyter 2008. Hier wordt ook de achtergrond van dit werk uitgebreid beschreven. — [3] Prefiguratie is het begrip dat gebruikt wordt om aan te geven dat de gebeurtenissen in het Oude Testament in de kiem reeds aangeven wat in het Nieuwe Testament zal gebeuren. Het Nieuwe Testament is dan de vervulling van het Oude. Het is een manier van Bijbelinterpretatie die in de christelijke theologie vrij gangbaar is.

dat de diverse verbindingen met Christus behandelt, een Avondmaalsgeschrift, en een klein werkje over het Onze Vader. In het Avondmaalsgeschrift staat de verbinding met Christus door middel van het Avondmaal centraal, in het Onze Vader die door het gebed dat Christus aan de mensen gegeven heeft.

In de inleiding bij *De weg van David* zijn de algemene grondslagen van het werk van Paracelsus beschreven. Hier zal ik concreet zijn weg volgen met steeds ook verwijzingen naar de theologie van zijn tijd. Daarbij zullen zowel de conciliaire traditie¹ als ook de buitenkerkelijke traditie langskomen. De volgende onderwerpen zullen dan aandacht krijgen: allereerst, waar moeten we Paracelsus plaatsen binnen de vele verschillende stromingen van zijn tijd? Of anders uitgedrukt: wat houdt ‘de paracelsische richting’ in? Met de bespreking van deze vraag wordt een basis gelegd voor zijn visie op de diverse behandelde problemen. Hiertoe behoort vooral de buitengewoon belangrijke kwestie wat er gebeurt bij het Avondmaal. Deze problematiek is voor Paracelsus vooral essentieel omdat ze rechtstreeks verbonden is met wat hij noemt ‘de tweede schepping’, die bij de opstanding van Christus plaatsvond. Deze schepping is de tegenhanger van, maar ook het vervolg op de eerste schepping, die in Genesis is beschreven. Met het leven en lijden, de dood en opstanding van Christus komt ook de vraag naar voren hoe we naar het lichaam van Christus kunnen kijken. Op diverse concilies is daarover gesproken. Met de lichamelijke van Christus is ook het probleem verbonden hoe Christus als Zoon van God kon lijden.

Voor Paracelsus was ook de plaats van Maria als de moeder van Jezus van groot belang. Hij had er al veel over geschreven in het begin van de twintiger jaren.² Ook daarover was er al heel vroeg in de christelijke geschiedenis op concilies vergaderd. In de Middeleeuwen bestond er een enorme Maria-verering, waar Paracelsus zich in zijn vroege Maria-geschriften gevoelsmatig bij aansloot. Maar hij vormt zich er ook gedachten over die niet direct aansluiten bij de conciliaire

[1] Ik zal in de inleiding geregeld schrijven over de *conciliaire traditie*. Daarmee bedoel ik de besluiten die genomen zijn op de opeenvolgende concilies, toen de oosterse en westerse Kerken nog één geheel waren. Deze concilies namen bepaalde ideeën aan en sloten andere ideeën uit. En die andere ideeën kwamen daarmee terecht in de ketterse geleerden. Bij Paracelsus zijn veel ideeën te vinden die eerder als ketteren werden veroordeeld. — [2] Zie verderop in de inleiding het hoofdstuk: De Maria-geschriften van Paracelsus.

traditie. Hoe kon je de relatie leggen tussen de lichamelijke van Jezus Christus en het moederschap van Maria? – zeker ook omdat Maria in het beginnende protestantisme min of meer ‘gedegradeerd’ werd tot een gewone, hoewel erg bescheiden en vrome jonge vrouw. Naast dit alles komt er nog een keur van kleinere onderwerpen langs.

In deze inleiding heb ik geprobeerd de verschillende aspecten die Paracelsus behandelt, tot een sluitend geheel samen te voegen. Om de teksten begrijpelijk te maken, ben ik soms iets verder gegaan dan Paracelsus zelf ging. Dit hangt ook samen met de manier waarop hij schrijft: hij pakt een onderwerp op en diept dit uit. Op een andere plek benadert hij hetzelfde onderwerp op een geheel andere, soms zelfs tegengestelde manier. Een mooi voorbeeld is hoe hij tegen Judas aankeek. Enerzijds lijkt het alsof Judas bijna gepredestineerd was Judas te zijn. In een ander verband zegt Paracelsus dat Judas geheel zelf verantwoordelijk was voor wat hij gedaan had. Het zal in deze inleiding ook duidelijk worden dat Paracelsus deze verschillen rustig laat staan.

In het geheel valt op te merken dat Paracelsus in zijn theologische werk minder consistent, meer zoekende is dan in zijn medisch-filosofische werk. Hij heeft daar ook een goede verklaring voor: “Wat fantaseren wij, sterfelijke mensen, over God, onze Schepper en Verlosser, onze koning, terwijl wij in het [sterfelijke] lichaam wonen en niet méér van Hem weten dan de vogels van ons? We hebben nog minder inzicht in God dan de wilde dieren in ons. Net zo ongerijmd als het voor een haas zou zijn om over de mens te schrijven, zo ongerijmd is het als een mens over God wil schrijven – ja, nog veel ongerijmd.”¹

[1] Paracelsus: *Liber de sancta trinitate*, in K. Goldammer (ed.): *Theologische und religionsphilosophische Schriften*, III, 241.

De genealogie van Christus

Het werk *De genealogia Christi* bestaat uit negen ‘boeken’ oftewel grotere hoofdstukken, die telkens een complex van samenhangende vraagstukken behandelen.

Allereerst een opmerking over de titel. Die lijkt te gaan over de afstamming van Christus, dus wat is de achtergrond van Christus, zoals onze achtergrond door onze voorouders wordt gevormd. Voor Paracelsus zijn er twee achtergronden, een hemelse en een aardse. De aardse is echter tot een minimum beperkt. De werkelijke achtergrond is de hemel, de Triniteit.

Maar de afstamming is ook nog anders bedoeld, en dat komt in de overgeleverde tekst eigenlijk sterker naar voren: wie stammen er af van Christus? Als Christus in ons gaat leven, dan stammen wij af van Christus. Dat is precies de betekenis van het eeuwige lichaam dat wij in ons dragen als we gelovig zijn. Dit eeuwige lichaam is een schepping van Christus.

De ontbrekende hoofdstukken

De lezer die dit boek openslaat, wordt midden in een bespreking van de Triniteit gekatapulteerd, het onderwerp van hoofdstuk V. De eerste vier hoofdstukken zijn niet overgeleverd. We weten niet wat ermee gebeurd is, of deze hoofdstukken überhaupt zijn geschreven. Toch is het mogelijk te reconstrueren wat Paracelsus er vermoedelijk mee van plan was. Een eerste aanwijzing voor de richting waarin we het moeten zoeken, vormt de term *genealogia*. In de hele overgeleverde tekst is nauwelijks iets te vinden dat hier aanknopingspunten voor biedt. Dat maakt het waarschijnlijk dat de genealogie van Christus in de eerste hoofdstukken ter sprake moest komen. Een tweede aanwijzing ligt in het feit dat de geschriften van Paracelsus uit de jaren 1524 en 1525 elkaar inhoudelijk sterk overlappen. Dat betekent dat de inhoud van de ontbrekende vier hoofdstukken mogelijk in ander werk uit die tijd te vinden is. En dit lijkt inderdaad het geval te zijn.

Als wij over genealogie spreken, bedoelen we daarmee de erfelijke achtergrond van iemand. Voor Jezus wordt die achtergrond beschreven in de evangeliën van Mattheus en Lucas (Matth. 1 en Luc. 3).

Daarin wordt een bepaalde lijn in de vorm van een stamboom weergegeven. De enige plek in het werk van Paracelsus uit 1524-25 waar hij daarop ingaat, is zijn uitleg bij de eerste vijf hoofdstukken van het Mattheusevangelie. Dit commentaar stuurde hij naar Wittenberg, naar Luther en collega's. Hij kreeg er geen antwoord op. Het is heel goed mogelijk dat hij een vergelijkbare uiteenzetting in gedachten had voor de eerste hoofdstukken van *De genealogie van Christus*. Dat zou ook de titel van het hele boek verklaren.

Het Mattheus-commentaar van Paracelsus is zeer verrassend. Hij zegt feitelijk dat de geslachtsregisters, dus de genealogie, niet de ware afstamming van Christus laat zien. Christus heeft een hemelse afkomst, Hij is verwekt door de Heilige Geest en heeft geen druppel bloed in zich dat op Abraham of Adam teruggaat. Waarom wordt door de evangelist dan deze suggestie gewekt? Dat heeft dezelfde reden als waarom Christus een aards laagje om zijn hemels lichaam had, door Paracelsus ook wel de ‘schaduw’ genoemd: dit was een dekmantel. De Joden mochten niet doorhebben dat hier een goddelijk wezen op aarde liep. En zo werden zij ook misleid door het geslachtsregister.

In het commentaar bij Matth. 1 wordt verder beschreven dat God een gemalin had, die als Maria incarneerde en zo de moeder van Christus werd. Hier borduurt Paracelsus in boek VIII van *De genealogie van Christus* op voort, waar hij de relatie legt tussen Sophia en Maria. In het commentaar bij Matth. 2 worden vooral de geschenken van de wijzen en de vlucht beschreven. Christus moest zijn leven beschermen om op zijn dertigste aan zijn werk te kunnen beginnen. Hoofdstuk 3 is weer hoog interessant in verband met *De genealogie*: dit gaat over het leven van Johannes de Doper. Wat daarover verteld wordt, betreft Paracelsus met name ook op ons mensen: Johannes is een voorbeeld voor de gelovige mens. Wat verderop in *De genealogie* over Johannes wordt gezegd, sluit hier goed bij aan. Dit hoofdstuk 3 eindigt met de doop van Christus door Johannes en bevat de opmerkelijke woorden: “Toen Christus gedoopt werd, daalde de Geest van God op Hem neer – dat betekent de volle macht van God de Vader en de volmaakte vereniging van de Triniteit. (...) Hier werden de barmhartigheid van God en de belofte van de hemelse Vader waargemaakt: Hij bevestigde immers de instelling van de doop, die het begin is van het Nieuwe

De genealogie van Christus

In negen boeken¹

Boek V: de Triniteit

(...) Het is belangrijk dat de Persoon van de Heilige Geest u duidelijk voor ogen staat, zodat u beter inzicht krijgt in de verheerlijking van Christus die plaatsvond toen de discipelen Hem zagen terwijl Hij met Mozes en Elia sprak, en Petrus drie tenten wilde bouwen. Christus verscheen toen verheerlijkt, in zijn ware persoon.² Deze persoon is een menselijke persoon geweest en is dat ook gebleven; maar het kenmerkende van de ware persoon was dat deze niet aards was. Zoals Hij werkelijk was,³ in die gestalte, is Christus aan de discipelen verschenen. Hij heeft zich daar laten zien als de mens die Hij in het Rijk Gods is.⁴ God laat het hemelse lichaam van Hem in de hemel anders verschijnen dan op aarde, zoals het licht van de zon verschilt van dat van een waskaars.

Zoals de persoon van Christus zich hier toonde in het ware wezen van zijn lichaam, gelijk een zon die donker wordt bij een verduistering en daarna weer begint te schijnen, zo verschijnt het hemelse lichaam ten opzichte van het aardse. U kunt nu ook zien hoe de lichamelijkeheid van Christus is in vergelijking met de lichamelijkeheid van de

[1] De eerste vier boeken en het begin van het vijfde boek zijn niet overgeleverd. Het overgeleverde deel begint, zoals uit het vervolg blijkt, midden in een betoog over de Heilige Geest. — [2] Matth. 17:1-8. — [3] Dus hier verscheen Christus in ideale omstandigheden en niet onder de gewone aardse omstandigheden. — [4] Later zal dit verder uitgewerkt worden. Hier beschrijft Paracelsus het hemelse lichaam van Christus dat in de transfiguratie, de verheerlijking, zichtbaar werd voor de discipelen.

Heilige Geest: deze hebben we in een hemelse gestalte gezien, in de lichamelijke¹ die eerder werd beschreven.²

Dit betekent dat we vanuit het christelijk licht een waarachtig weten bezitten waardoor we in de stoffelijke vorm die in het openbaar is verschenen en gezien werd, de eigenschappen van de Heilige Geest kunnen herkennen. En mochten we tegenstanders hebben van buiten het christelijk licht en buiten de christelijke Kerk, die deze verschijning ontkennen, dan zijn er nog steeds de woorden van Christus die tot de Joden sprak: “Als u mijn woorden niet wilt geloven, geloof dan mijn werken.”³ Dat kunnen we ook zo lezen: wilt u geen geloof schenken aan de verschijning van de Heilige Geest, geloof dan op grond van de werken die Hij gedaan heeft, dat Hij het is geweest; zoals ook Christus op de werken heeft gewezen, want door de werken, die de vruchten zijn, kunnen we vaststellen en herkennen wat voor boom het is.⁴ De werken van de Heilige Geest komen in één moment tot stand, zoals de donder in de hemel⁵ of [de tongen van vlammen] die op de discipelen zaten.⁶ Zij werden toen plotsklaps zodanig verlicht dat ze alle talen verstonden en spraken – want wat ze zeiden, werd op wonderbaarlijke wijze door mensen uit andere landen verstaan. Denk ook aan de slang van Mozes die de slangen van de tovenaars verslond.⁷ Hiermee heeft op dat moment de Heilige Geest alle geesten, schimmen⁸ en valse profeten die er ooit geweest zijn, overwonnen en vermorzeld, en dat enkel door de verlichting die Hij bracht. Deze is en blijft zonder einde van kracht, en de poorten van de hel sidderen ervan.⁹

Het leek me dus goed om in verband met de genealogie van Christus en de nieuwe geboorte ook de derde Persoon van de Triniteit te beschrijven, zodat u des te duidelijker Christus in de godheid als de Zoon van God herkent, als de tweede Adam, de eerstgeborene uit God. Door Hem zijn ook wij door de nieuwe geboorte kinderen van God,¹⁰ en wel in vlees en bloed en in het lichaam dat de hemelse lichamelijke in ons kan ontplooiën. De Heilige Geest onderricht

[1] Paracelsus heeft hier waarschijnlijk aan Matth. 3:16 of ook aan Hand. 2:3 gedacht, waar de Heilige Geest verschijnt als duif respectievelijk als vurige tongen. Die verschijningen zijn te vergelijken met de verschijning van Christus bij de transfiguratie. — [2] Waarschijnlijk een verwijzing naar de eerste vier, verloren gegane boeken. — [3] Joh. 10:38; 14:11. — [4] Matth. 7:16; 12:33. — [5] Joh. 12:28-29. — [6] Hand. 2:1-11. — [7] Ex. 7:10-12, waarbij het de staf van Aäron was, die slang werd, niet die van Mozes. — [8] Schimmen zijn voor Paracelsus onder andere astrale overblijfselen van overleden zielen. Zie bijvoorbeeld de documentaire *Arme Seelen* van Erwin Beeler uit 2006. — [9] Matth. 16:18. — [10] Luc. 20:36; Rom. 8:14-21 en diverse andere plaatsen.

ons over de opstanding van Christus en de opstanding van ons allen die volgens de regels van Christus binnentreden in zijn leerschool en in het Rijk der hemelen. Degenen die op een andere wijze binnendringen, zijn rovers en dieven.¹ Die zullen ‘in de duisternis worden geworpen waar gejammer en tandengeknars zal zijn’.²

De eenheid en ondeelbaarheid van de Triniteit

Nu ik over de afzonderlijke Personen van de Triniteit heb geschreven, moet ik u ook hun eenheid laten zien. Kijk als voorbeeld naar de natuurlijke dingen, waardoor u ook het andere, waar het in dit hoofdstuk om gaat, beter zult begrijpen. Het gaat om het volgende: alle dingen bestaan uit drie componenten, namelijk zout, zwavel en vocht. Uit deze drie bestaat het lichaam, en het hele wezen.³ Uit deze drie, niet meer en niet minder, is alles gevormd, of het nu om voelende wezens of om de niet voelende natuur gaat. Want zoals God gesproken heeft: “Laten Wij mensen maken naar ons beeld”, moet u begrijpen dat alle wezens, net als de mens, geschapen zijn volgens het getal van de Triniteit, het getal drie.

Zo blijkt uit de hele natuurfilosofie dat er nergens meer of minder bouwstenen worden aangetroffen en dat we daarin de hele grondslag en bron van de filosofie moeten zoeken. Hier zouden dan ook alle artsen en wetenschappers hun oogmerk op moeten richten. Degenen die zich niet baseren op de drieheid, zijn in hun kunsten net zo veel waard als de pseudoprofeten: hun uitgangspunten zijn even onjuist, hun uitspraken even dubieus, dat wil zeggen, ze hebben het allebei bij het verkeerde eind. Want de mens is gevormd naar het beeld van God, en ook de andere schepselen, de dieren, zijn geschapen naar het getal van de Triniteit. Dat betekent dat God bij de schepping dit getal in elk schepsel heeft gelegd. Ieder wezen moest uit drie componenten bestaan, net zoals God zelf.

Daarbij moeten we in overweging nemen wat de oorspronkelijke toestand van alles is. En het moet voor iedereen duidelijk zijn dat de

[1] Joh. 10:1. — [2] Matth. 8:12; 22:13. — [3] Vocht, *liquor*, wordt in de regel mercur genoemd. De *tria principia*, de drie componenten *sal*, *mercur* en *sulfur* (zout, zwavel en kwik – waarbij het uiteraard niet om deze fysieke substanties gaat) zijn een kernbegrip in de filosofie van Paracelsus. Zie hiervoor Paracelsus: *Sulfur, mercur, sal – de oerkrachten van de wereld*, en *De vier elementen – de moeders van de wereld*.

eenheid van de Triniteit alleen aan de hand van een analogie te begrijpen is. Uit het natuurlijke kunnen we het bovennatuurlijke begrijpen dat in het natuurlijke, dat wil zeggen, in de mens, [werkzaam] is. Want net zoals een kruid, als het zijn natuurlijke krachten moet ontplooiën, het niet kan hebben dat het vernield of beschadigd wordt, kan ook de Triniteit niet hebben dat ze wordt opgesplitst. Nu kán een kruid wel vernield worden, en dan valt het uiteen in zijn drie componenten.¹

Dat wil dus zeggen: net zoals de Triniteit uit drie Personen bestaat, [is het kruid opgebouwd uit drie bouwstenen], maar in essentie blijft het, ondanks de drie componenten, één stoffelijke vorm. Ook qua werkzaamheid blijft het een eenheid en geen drieheid, [net zoals de Triniteit]. Evenwel [bestaan er in de Triniteit] drie ambten, voor elke Persoon één ambt. Zo zijn er ook in het kruid drie componenten, en daarmee drie *arcana*.² Maar dat houdt geen vernieling in, alleen een onderscheiding van de bouwstenen, zoals we ook de drie Personen onderscheiden. Er is geen sprake van uiteenvallen, alleen dat de geneeskrachten, de taken en de *arcana* zich elk in hun eigen, specifieke essentie vertonen. Er moet niets worden gebruikt wat overbodig of onnodig is, maar alleen dat waar de ander behoefte aan heeft. Daar moet je mee werken, want de andere twee [componenten] hebben niets van de respectieve andere twee naturen. En toch is het allemaal een eenheid, want de oorspronkelijke natuur van de dingen kan niet teniet worden gedaan.

Daarom moet u goed begrijpen dat deze onscheidbaarheid er zowel in de natuur als in de Triniteit is. Tussen deze twee bestaat er [in dit opzicht] geen verschil behalve dat tussen vergankelijkheid en onsterfelijkheid – wat de godheid van de schepping onderscheidt. Dat wil zeggen dat de natuur naar hetzelfde getal is opgebouwd en net zo werkt als de Triniteit, alleen met het verschil dat er tussen de natuur en een schepper bestaat. Alles is echter gemaakt volgens de ordening van zijn schepper, geordend en ingericht overeenkomstig de goddelijke eigenschappen, zoals ook het ‘beeld’ van de mens van God afkomstig is.

[1] En daarmee houdt de analogie op: een kruid kan in zijn componenten worden gesplitst, maar dan houdt het op om als kruid te bestaan. Bij de Triniteit is dit eenvoudigweg niet mogelijk. — [2] Dit begrip komt in het medische werk van Paracelsus vaak voor. *Arcanum* is de in eerste instantie verborgen geneeskracht in een plant of mineraal.

Zoals u gehoord hebt, zijn uit Gods Geest¹ drie Personen ontstaan. Deze Geest werd echter nooit gesplitst, maar is steeds een eenheid gebleven. Daarom vormen de drie Personen een eenheid; geen van Hen heeft een andere intentie dan de anderen. Want wat de Vader wil, wil ook de Zoon, en dat wil ook de Heilige Geest. En zo is het ook met de Zoon en met de Heilige Geest. Daarom is de Vader in de Zoon, en de Vader en de Zoon zijn een eenheid. Want het onderscheiden van drie Personen doet niets af aan de heelheid van de Heilige Geest.² De drie Personen blijven eensgezind, eendrachtig en eenstemmig.

Wat het ambt van de Personen aangaat, daarin is dezelfde Geest werkzaam, echter ongescheiden. Om een voorbeeld te geven: de zon is een geestelijk wezen in zichzelf en kan niet worden opgedeeld. Ze blijft een eenheid en laat haar werking ten goede komen aan het hele bouwsel van de wereld: overdag geeft ze haar licht, in de zomer haar warmte, en aan alle natuurlijke schepselen schenkt ze hun groeikracht. Dat zijn drie verschillende werkingen, en toch is het slechts één zon. Als zij er niet zou zijn, dan zouden de drie werkingen er ook niet zijn; het geheel is aan haar te danken.

Op een vergelijkbare wijze kunt u ook Gods Geest begrijpen: Hij is in de drie Personen werkzaam omdat Hij uit Hen bestaat. Om bij het voorbeeld van de zon te blijven: de Bijbelse geschriften laten zien dat God licht en duisternis van elkaar heeft gescheiden, ook het firmament van de aarde, en de wateren van elkaar.³ In het begin was er slechts één ding, maar God heeft alle dingen van elkaar gescheiden.⁴ Zo is de zon voortgekomen uit datgene waaruit ook de andere dingen afkomstig zijn. Alle dingen komen voort uit één ding en zullen daar ook weer in opgaan. Elk ding houdt het andere in stand. De aarde kan er niet zijn zonder de zon, en de zon niet zonder de aarde. Want ze zijn allebei voortgebracht door God.

Nu kunt u ook ten aanzien van de drie Personen begrijpen dat de Geest uit de andere twee komt, in Hen werkzaam is en in Hen is.⁵ Zo blijven ze ongedeeld en eeuwig. Dit verschil kent u immers

[1] Hier wordt met Geest niet de Heilige Geest als trinitaire Persoon bedoeld, maar een ‘oergeest’ zoals wellicht bedoeld in Gen. 1:2 of Joh. 4:24. — [2] Zie vorige noot; hier wordt weer de ‘oergeest’ bedoeld. — [3] Gen. 1:3-10. — [4] Voor dit ‘ene ding’ heeft Paracelsus de term *yliaster* gemunt, gevormd uit de Griekse woorden ὕλη (materie) en ἀστὴρ (ster) (Paracelsus: *De vier elementen – de moeders van de wereld*, De Woudezel 2014, p. 27). — [5] Nu komt Paracelsus te spreken over de Heilige Geest als trinitaire Persoon.

molensteen om zijn hals in de diepte van de zee wordt gedumpt.¹ Dat is het oordeel waar de keizer in de strijd tegen alle kwaadaardigheid op terug kan vallen.

Er is dus een nieuwe koning, een nieuw gebod. De keizer is er eerder nooit geweest; zijn heerschappij is begonnen toen de prefiguratie aan haar einde kwam,² en dat zal zo blijven in de tijd van het Nieuwe Verbond, tot aan het einde van de wereld. God heeft Sodom en Gomorra zelf veroordeeld en gestraft; Hij heeft zelf de hele wereld met de zondvloed gestraft. Nu echter vervult de keizer deze taak; aan hem is ze toevertrouwd. Niemand in het Oude Verbond had een vrije wil in de zin dat hij straffeloos misdaden kon plegen. Zo is het ook in het Nieuwe Verbond: ook hier heeft niemand deze vrijheid. Alle zondaren staan onder het gezag van de keizer, wie ze ook zijn en welke zonden ze ook hebben begaan. Hij kan zonder schade aan zijn ziel en leven straffen, want de zondaar moet gestraft worden; hij heeft niet de vrijheid [om naar willekeur te zondigen].

Zodoende zijn er twee heersers boven de mens: de keizer met de huidige, duidelijk zichtbare straf, en daarnaast God, wiens straf op de dag van het oordeel zal blijken. Aan die twee heersers kan niemand ontkomen. De keizer is niet verplicht om de rover naast het onderkleed ook het bovenkleed te geven,³ maar om hem op te hangen. Verzet van de gewone man tegen de overheid moet niet worden gedoogd – maar het werk van je handen mag je niet worden afgepakt.

Over de dood van Christus zal u nu duidelijk zijn dat de moord op Hem voor het grootste deel aan de Joden toegeschreven moet worden. Daarom verloren zij de scepter van Juda; die is aan de heidenen gegeven. Dat wil zeggen, de heidenen hebben een keizer gekregen. Door hun geloof in Christus werd de scepter aan hen overgedragen, en zij werden toen christenen genoemd. De keizer is dus de keizer van de christenen en ingesteld door Christus. De christenen hebben de macht om een keizer te installeren. Deze macht hebben zij van God gekregen, en dat zal zo blijven tot het einde van de wereld. En als de keizers hun taak verzaken, dan zal God ingrijpen met honger, oorlog, pest en andere plagen.

[1] Matth. 18:6. — [2] Paracelsus zag in Julius Caesar, als eerste 'keizer', een directe relatie met het einde van de oudtestamentische prefiguratie. Nu krijgt de overheid de waardigheid van het zwaard toebedeeld. — [3] Matth. 5:40.

Het lijden van Christus¹

Ik heb me met dit werk voorgenomen de genealogie van Christus te beschrijven, naast een aantal gebeurtenissen uit zijn leven en zijn wandeling op aarde, aangezien Hij een rare pelgrim is geweest. Daarom wil ik nu in het zesde boek van dit werk allereerst het lijden van Christus toelichten, hoewel ik niet de eerste ben die dit beschrijft, en ook niet de laatste zal zijn. Zonder me iets aan te trekken van het werk van andere schrijvers zal ik in het kort de volgende punten behandelen: ten eerste de aard van zijn gevoelsvermogen; ten tweede de antwoorden die Hij aan zijn aanklagers en aan Pilatus heeft gegeven; ten derde de tekenen die optraden tijdens het lijden; en ten vierde de dankbaarheid die wij die deelhebben aan de nieuwe geboorte, de levenden, moeten betonen. Want de doden hebben God niet lief.

Over het gevoelsvermogen van het lichaam van Christus heb ik het in andere hoofdstukken al vaak gehad: dat je dit niet kunt vergelijken met een aardse gevoeligheid, dat het daar ver bovenuit ging. Als er met de verlossing van de wereld niet meer gevoeligheid en pijn gemoeid zouden zijn dan wat de kinderen van Adam en Eva in staat zijn om te voelen, dan was het slechts een kleine pijn geweest. De pijn van Christus was echter van een andere categorie. Want hier ging het niet om een gewone pijn; de Zoon van God zou het niet nodig hebben gehad om op een menselijke manier te lijden of zijn leven te verliezen.

Denk maar aan het vuur dat in uw keuken brandt: dat kan pijn doen, akelig pijn doen voor een mens. Maar u weet ook goed dat bliksem en onweer een groter vuur teweegbrengen; dit overtreft het gewone hout- en kolenvuur zoals de zon het licht van een kaars. Dat bewijst de onmiddellijke en snelle werking die iedereen kan zien. Nu is er nog een sterker vuur, dat intenser brandt dan alle andere vuren die ik genoemd heb: dat is het hellevuur. Ik wijs u hierop als een voorbeeld voor het volgende. Een dier heeft een aardse gevoeligheid. Bij de vissen is die niet al te groot. Bij de viervoeters is ze wat sterker, en bij de mens nog sterker. Maar er is nog een alles overtreffende trap van gevoeligheid: die komt uit de hemel. Een grotere gevoeligheid dan

[1] In dit hoofdstuk wordt vooral de veroordeling van Christus besproken. En dat zou ondertiteld kunnen worden met: *Hoe Christus openlijk te kennen gaf wie Hij was.*

deze bestaat niet onder al wat leeft en voelt. Zozeer als de vuren qua intensiteit van elkaar verschillen, geldt dit ook voor de diverse vormen van gevoeligheid. Ook de specifieke pijnen van spieren, gewrichten, tanden of ogen enzovoorts zijn telkens verschillend. Hier gaat het om alledaagse, natuurlijke zaken, die u allemaal kunt begrijpen en herkennen in aardse aangelegenheden.

Christus heeft, om ons door zijn pijn te verlossen, moeten lijden met een gevoeligheid die dieper ging dan alles wat er tot aan zijn geboorte ooit op aarde werd gevoeld. Toen werd dit gevoelsvermogen geboren. In de eerste plaats moet u dus begrijpen dat zijn lijden niet een gewoon lijden is geweest, zoals dat van de misdadigers die naast Hem hingen. Zo ver als Hij als de Zoon van God boven de misdadigers stond, zo veel groter dan hun leed was ook het zijne. Nu weet u ook dat Hij bloed heeft gezweet, de essentie van zijn bloed heeft uitgezweet. Waar heeft een mens met een aards gevoelsvermogen ooit bloed gezweet of bloedkleurig zweet afgescheiden? Helemaal nooit. En hoe komt dat? Alleen door zijn grote zielsangst, waardoor Christus met zijn gevoelsvermogen meer geleden heeft dan anderen. Zoveel groter was zijn kwelling. Er wordt over het leed gesproken dat de Joden Hem aandeden, dat ze Hem pijnigden, kruisigden en doodden. Maar de meeste mensen schrijven Hem daarbij een gewone, aardse gevoeligheid toe, en dat is verkeerd. Onder de kinderen van Adam werden velen op deze wijze gemarteld, maar ze hebben niet dezelfde pijn en nood ervaren, want ze kenden niet dezelfde gevoeligheid als Christus. Zijn lijden overtrof dat van alle mensen in de mate waarin Hij meer was dan wij mensen. Christelijk is het om te zeggen: één moment van de marteling van Christus was groter dan het leed van alle mensen die ooit op aarde geweest zijn en er nog zullen komen tot aan het einde van de wereld.

*EEN VROUW KWAM MET EEN ALBASTEN FLES MET NARDUSOLIE*¹

Om verder te gaan met mijn voorgenomen bespreking, kom ik nu tot de antwoorden en uitspraken van Christus, waarvan ik bij wijze van voorbeelden een aantal zal bespreken. Zo was er een vrouw die Christus met een kostbare zalf behandelde, volgens het gebruik van de oude, kunstvaardige wijzen. Die brachten diverse substanties op de lichamen van overledenen aan zodat ze op een waardige manier, naar gelang de persoon, begraven konden worden. Hiervoor werden zalven gemaakt, zoals balsem, en diverse geurende vloeistoffen, zodat het lichaam niet te snel zou ontbinden. Er kwam dus een vrouw die de levende Christus zalfde en de olie uitgoot over zijn lichaam, alsof ze wilde zeggen: ik balsem U nu U er nog bent, als een teken dat U begraven zult worden. Als U in het graf zult worden gelegd, zullen ze mij niet naar de begrafenis laten komen om U te balsemen. Ik doe dit om U te danken; later zal ik niet meer bij U komen.

En nu moet u kijken wat de reactie van de discipelen hierop was. Waar gul gegeven wordt op een fatsoenlijke en verantwoorde wijze, bijvoorbeeld als je goed uitpakt om een gast te onthalen, dan heeft iemand die dit fatsoen mist, daar moeite mee. En de meest onfatsoenlijken kunnen eerbare mensen niet uitstaan, want ze dragen een aangeboren schijnliefde en trouweloosheid in zich. Zo ontstond dan ook hier gemompel onder de discipelen nadat Judas, zoals het in zijn aard lag, begonnen was erover te mopperen – net zo'n opgeblazen paap die het niet kan hebben dat je iets aan een ander geeft; hij hoopt liever alles op in zijn beurs.² Judas had die zalf graag zelf gehad om te verkopen; hij hield meer van geld dan van Christus. Daarom wilde hij Hem graag verlossen van iets waar hij zelf nog van kon profiteren.

Maar toen Christus het gemompel van de discipelen over de vrouw hoorde, zei Hij: “Wat valt u de vrouw lastig? Ze heeft goed werk aan Mij gedaan.” Want de papen zijn er ook niet blij mee als iets aan God ten goede komt; alles moet voor hen zijn. “De armen hebt u altijd bij u”, dat wil zeggen: de armen zijn er door wat de vrouw aan Mij heeft ‘verspild’, niet slechter op geworden; zij hebben geen schade geleden. Als u voor hen iets goeds wilt doen, hebt u daar die zalf niet voor nodig. Ofwel: God geeft aan hen allen zoveel meer dan dat wat nu aan

[1] Marc. 14:3; Matth. 26:7; Joh. 12:3. — [2] Joh. 12:3-6.

Mij gebeurt, zodat de armen niets tekort zullen komen. Als we verder nog iets goeds voor hen willen doen, kunt u hun op zijn minst de voeten wassen, hen over een overstapje heen helpen, of een dagloon voor hen verdienen en aan hen geven, voor het water dat over mijn lichaam werd gegoten.

Nu was het de bedoeling om Christus te kruisigen als een veroordeelde die niet gebalsemd en begraven wordt, maar die je in de open lucht liet rotten.¹ De woorden van Christus willen dus zeggen: omdat Ik gekruisigd moet worden, zal de vrouw nooit meer bij Me kunnen komen; daarom komt ze nu, ontvlamd door de Heilige Geest; ze komt eerder en begraaft Me nu alvast.² En “Waarlijk, ik zeg u”, dat betekent: het mag niet anders worden geïnterpreteerd in alle preken die over Mij gehouden zullen worden, dan dat Ik ervan getuig dat ze een goed werk heeft verricht; dat het aan Mij beter besteed was dan aan de arme mensen; en dat ze als een profetes van tevoren wist dat Ik zou sterven, en kwam om Me te balsemen, als een teken dat Ik niet aan het kruis zal blijven hangen, maar in de aarde zal worden begraven. Deze heilige gedachtenis zal ze nalaten, overal waar het evangelie wordt verkondigd.³

U moet beseffen dat God ook voor zichzelf iets van ons vraagt, namelijk dat we met hart en liefde werken aan de dingen die goddelijke geheimen in zich dragen.⁴ En dat gaat niet ten koste van de armen – in tegenstelling tot het gedrag van de hebberige mensen, die het zogenaamd om de armen te doen is. In hun ogen zou het zeker ook beter zijn geweest het hout van het kruis aan de armen te geven in plaats van er een kruis voor Christus van te maken. Maar dat was Gods wil, dus moest het zo zijn, en niet op de manier van dieven, die met hun schone schijn ook rechtschapen mensen tot gierigheid en hypocrisie aanzetten, zodat ze gevolg geven aan hun plannen. De armen hebben allemaal de [zekerheid] dat ze bij ons hun aandeel zullen vinden dat hun toekomt.⁵

[1] Het was gebruikelijk een gekruisigde niet te begraven, maar aan het kruis te laten hangen. — [2] In Marc. 14:3 staat het net iets anders: “Zij heeft van tevoren mijn lichaam gezalft voor de begrafenis.” — [3] Matth. 26:13. — [4] 1 Tim. 1:5; maar de mogelijke verwijzingen zijn legio. — [5] De laatste twee regels zijn onvolledig overgeleverd.

*OMDAT U VANDAAG, IN DEZE NACHT, VOORDAT DE HAAN TWEE KEER GEKRAAID HEEFT, MIJ DRIEMAAL ZULT VERLOOCHENEN*¹

Onze dapperheid en daadkracht op aarde stelt niets voor als het om goddelijke dingen gaat; het is ons niet gevraagd om hier strijdvaardigheid en kracht te tonen en het goddelijke hardhandig te verdedigen. Wat uit God is, werkt niet met handtastelijkheden, maar met mildheid. God – en niet de mens – verdedigt zichzelf zonder dat wij daar veel heisa om maken; Hij wil alleen ons trouwe hart, dat we Hem ‘liefhebben met al onze krachten, met ons gemoed, van ganser harte en onze naasten als onszelf’.² Als we dat doen, dan gaan we geen strijd aan omwille van het woord van God, maar zullen we ‘onze vijanden liefhebben als onszelf’.³ Het is aan God om wraak te nemen.⁴

Petrus en de andere discipelen wilden geweld gebruiken,⁵ hun vergankelijke kracht, die nooit eervol standhoudt en die God dan ook niet getolereerd heeft: ze sloegen allemaal op de vlucht, inclusief Petrus en de andere discipelen.⁶ Petrus trok zijn zwaard, maar het antwoord was: “Wie met het zwaard vecht, zal met het zwaard omkomen.”⁷ Dat is altijd zo gebeurd; niemand is hier ooit aan ontsnapt. De keren dat God iets door ons, sterfelijke mensen, met het zwaard wil behouden, zijn op de vingers van één hand te tellen. Want Christus liet Petrus zijn zwaard weer in de schede steken omdat Hij wilde dat hij zich van zijn vijanden afkeerde.

Degenen die met het zwaard erop los willen slaan, worden dus met gelijke munt terugbetaald, tenzij God hun zegt hun zwaard weer op te bergen. Als Hij dit doet, betekent dit dat er sprake is van goddelijke geestdrift in een sterfelijk vlees. Beveelt God dit niet, maar laat Hij hen toeslaan en vechten zonder hen tegen te houden, dan staan zij niet in hun recht. Daarom ontvangen ze hun loon als onrechtvaardigen. God beschermt altijd de zijnen. Hij stuurt hun de Heilige Geest, zodat ze uit Hem kunnen spreken en geen aanleiding geven tot strijd. Hij zorgt ervoor dat hun zwaard in de schede blijft, zodat ze geduld moeten oefenen. Voor de onzaligen doet Hij dat niet. Hij legt hun strijdlust niets in de weg, maar laat ze naar believen de confrontatie opzoeken. Hij laat hun hun schiettuig, laat ze oorlogsvoorbereidingen treffen en

[1] Marc. 14:30. — [2] Matth. 22:37-40. — [3] Matth. 5:44. — [4] Deut. 32:35, waar Rom. 12:19 en Heb. 10:30 naar verwijzen. — [5] Joh. 18:10; Matth. 26:51; Luc. 22:38, 49. — [6] Matth. 26:56. — [7] Matth. 26:52.

rekruten keuren zoveel ze willen – maar met schimp en schande laat Hij ze vluchten, creperen en zich spot en smaad op de hals halen. Dit is wat we kunnen opmaken uit dit antwoord dat Christus aan Petrus heeft gegeven. Enerzijds voorspelde Hij: “Voordat de haan gekraaid heeft, zult u me drie keer verloochend hebben”, en anderzijds liet Hij hem vanwege zijn rechtschapenheid zijn zwaard weer in de schede steken. We willen het zwaard trekken en toeslaan, maar als het erop aankomt, zijn we de eersten om op de vlucht te slaan.

*U BENT ER MET ZWAARDEN EN STOKKEN OP UIT GEGAAN ALSOF U EEN MISDADIGER WILDE OPPAKKEN*¹

Let op hoe Christus hier gesproken heeft. Het is gebruikelijk om moordenaars en dergelijke lieden met geweld tegemoet te treden, want wie eerloos is, moet niet op een eervolle wijze worden benaderd. Ze zijn er dus op uit getrokken om Christus op te pakken zoals ze een moordenaar zouden arresteren. In zijn antwoord wees Hij erop dat Hij de hele tijd in de tempel had gepredikt; waarom hebben ze Hem toen niet opgepakt? U moet begrijpen dat iemand die in het openbaar onderwijst, niet als een moordenaar oppakt mag worden. Een leraar moet daar worden aangehouden waar hij leert, in de tempel of in de synagoge, de moordenaar in het bos of op het veld waar hij zijn moord heeft gepleegd; eenieder naar gelang de daad en de aanklacht. Want bij een aanhouding mag je niet door haat zijn gedreven; het moet gebeuren vanuit een bijzondere waarheidsliefde, om vanuit een onvooringenomen houding de waarheid op het spoor te komen. Wie deze onvooringenomenheid mist en met kwade opzet handelt, roept zijn oordeel over zich af. Dit overkwam de Joden door Titus en Vespasianus.² Zo kunnen we aan de afloop herkennen hoe iets begonnen is, of het goed was of verkeerd. Je kunt een poos hoogmoedig zijn, maar wie spot en schande verdient, zal weer omlaag worden gehaald.

[1] Matth. 26:55; Luc. 22:52. — [2] De vernietiging van de tempel.

*HIJ ANTWOORDEDE NIET*¹

Christus zweeg om de priester, de hoogste religieuze leider, zelf de waarheid te laten zeggen; daarom gaf Hij geen antwoord.² De hogepriester ‘bezwoer Hem bij de levende God (...)’.³ Ze twijfelden zelf; ze wisten het niet en kwamen toen met de beschuldiging waar ze over twijfelden. Zo werd er gevraagd: “Zeg me of U de Zoon van God bent”, waarop Christus antwoordde dat de hogepriester de waarheid had gesproken: “U hebt het gezegd.” Dat betekent: Als u de waarheid spreekt, zal Ik die bevestigen en zeggen: “U hebt het gezegd.” Maar de hogepriester zal nog een hogere en betere bevestiging krijgen, namelijk de wederkomst van de Heer. Alsof Christus zou zeggen: Ik zal u nog een bevestiging geven. U hebt nu de waarheid gesproken, maar u zult Me nooit meer herkennen als de Zoon van God tot op de dag dat Ik zal komen om te oordelen over de levenden en de doden.

Zo waren de Joden ziende blind,⁴ stekeblind, en zijn ze tot onderwerp van spot geworden. “Ik wil niet dat zij zich bekeren, zodat ze niet zalig worden”,⁵ dat betekent: ze zullen de waarheid over Mij spreken, ze zullen zeggen wie Ik, die nu voor de hogepriester sta, geweest ben.

*BENT U DE KONING VAN DE JODEN?*⁶

Het antwoord van Christus aan Pilatus kwam snel, aangezien Pilatus de waarheid ook snel uitgesproken had. Pilatus wilde niet weifelen, zoals de geestelijken dat uit huichelarij doen, toen hij Hem vroeg: “Bent u de koning van de Joden?” En het antwoord was: “U zegt het.” Dat betekent: Ik kan u alleen maar antwoorden: “U zegt het zelf”, en daarmee bevestig Ik dat u gezegd hebt wie Ik ben.

[1] Marc. 14:61: “Hij bleef zwijgen en antwoordde niets.” — [2] Zie Matth. 26:64 en Luc. 22:70. Het hele volgende deel betreft Matth. 26:60-64. — [3] Matth. 26:63. Daarna ontbreekt er een stuk tekst. — [4] Matth. 13:14. — [5] Jes. 6:9-10; Marc. 4:12. — [6] Matth. 27:11.

tegen: hij doet het zijne – maar wee hem!¹ – net als Judas. God wil niet dat ze bekeerd worden, zodat ze niet zalig worden.² Daarom zijn al deze mensen samen met Lucifer verloren. Wie echter uit goddelijke aanwijzing en volmacht het vermogen verkrijgt om het onkruid te herkennen, en de wijsheid van de Zoon en de verlichting van de Heilige Geest, zodat hij weet wie zij zijn en hoe hij zich tegen hen kan beschermen, die is zalig en wordt op een gelukzalige wijze geregeerd. Wanneer die [drie Personen] niet helpen, is alle inzet tevergeefs en in eeuwigheid verloren. De een sleurt de ander mee, en degene die voor de zaligheid geboren is, wordt misleid door hen die voor de onzaligheid geboren zijn. Hierdoor zal de liefde in de harten van veel rechtvaardigen verkillen.³

Daarom moeten we tot God bidden dat Hij zijn engel stuurt voor de oogst, zodat we van elkaar gescheiden worden,⁴ en dat we niet moeten vluchten op een sabbat of in de winter.⁵ We moeten ons van hen afkeren en ons op God richten om zalig te worden.

Boek VIII: Sophia en Maria

[Maria, de goddelijke Wijsheid]

Nadat ik nu zeven boeken over de afstamming van Christus en ook het een en ander over de maagd Maria heb geschreven,⁶ gebaseerd op het christelijk geloof, en ik de mogelijkheid heb om in het vervolg ook voorbij het christelijke gedachtegoed te kijken,⁷ leek het mij een goed idee om de wijsheid te beschrijven die uit de goddelijke mond komt, en te vertellen door welke profetie de goddelijke wijsheid Maria openbaart. Ik doe dat omdat de christelijke gedachten alleen niet toe-reikend zijn om te laten zien wat haar afkomst is. Hoewel er voor de waarachtige christen al genoeg over is geschreven, kan het geen kwaad om voor u uiteen te zetten wat de voorspellingen over de maagd te zeggen hebben.

[1] Matth. 26:24. — [2] Marc. 4:12. — [3] Matth. 24:12. — [4] Matth. 13:30. — [5] Matth. 24:20. — [6] Tot de vroege Maria-geschriften van Paracelsus behoort onder andere *De invocatione beatae Mariae virginis*, waarin ook uitgebreid op Jezus Sirach wordt ingegaan. *De invocatione* is waarschijnlijk in dezelfde tijd geschreven als *De genealogia Christi*. — [7] Paracelsus zal nu een deel van het werk van Jezus Sirach behandelen, dat nog tot de oudtestamentische tijd behoort, vandaar ‘niet christelijk’.

SIR. 24:1 DE WIJSHEID ZAL ZICHZELF PRIJZEN

Wat nu volgt, wordt uitgesproken door de goddelijke wijsheid in de persoon van Maria, die zichzelf voorspelt. De goddelijke wijsheid spreekt dus uit Maria en legt uit wie zij is, wie je in haar moet zien, begrijpen en erkennen. Zo spreekt de goddelijke wijsheid ‘te midden van haar volk’,¹ dat wil zeggen, te midden van hen die geloven dat Maria degene is over wie de goddelijke wijsheid hier spreekt. Aan degenen die dat niet geloven, heeft zij geen boodschap. Het is hier net zoals bij Christus, in wie alleen de zijnen hebben geloofd, die ‘de Vader naar Hem toe getrokken heeft’. Zo spreekt Maria, de goddelijke wijsheid, in deze profetie alsof ze zou zeggen: ik profeteer over de moeder van Gods Zoon, hoe je haar moet begrijpen, kennen en herkennen.

VERS 2A IN DE GEMEENTE VAN DE ALLERHOOGSTE

Tot de gemeente van de Allerhoogste behoren alleen degenen die gedoopt zijn en geloven in Christus; dat zijn de uitverkorenen. Onder hen zijn er geen valse christenen, valse profeten, valse apostelen, woekeraars of hoerenlopers. Wel, onder hen zal ze haar mond opendoen in de persoon van Maria. En vervolgens:

VERS 2B ... EN ZICH BEROEMT OP HAAR KRACHT

Dat betekent dat God zelf uit haar zal spreken – de haar kenmerkende kracht die ze van God heeft ontvangen. Om een duidelijk voorbeeld te geven: God heeft aan Lucifer na zijn verstoting gevaarlijke gaven en krachten gegeven. Als God aan de ene kant aan een schepsel het kwade geeft waarmee het Hem kan tegenwerken en als zijn vijand kan optreden – en dat met grote macht – dan is het ook christelijk om te geloven dat Hij aan de andere kant net zoveel goeds aan zijn heiligen geeft; zoveel goeds als aan de anderen het slechte. “Zijn oordelen zijn ondoorgrondelijk.”² Zoals het slechte openbaar is, en dat kun je toch waarachtig zeggen, zo is het goede dat ook. Het kwaad laat echter het goede niet gediën. Daarom zijn er ook ‘slechts weini-

[1] Vers 1b: “Te midden van haar volk bezingt ze haar roem.” — [2] Rom. 11:33.

gen uitverkoren?¹ Maria beroemt zich hierop niet uit eigen beweging, maar uit Gods Geest. Haar roem en lof gaan uit van Gods wijsheid. God wil geen roem krijgen van de duivel, van het slechte, want Hij is met de zijnen. Zo spreekt de goddelijke wijsheid uit Maria tot de gemeente, en wel door de kracht van Maria, die afkomstig is van God, de Allerhoogste.²

VERS 3³ ... EN BEWONDERD WORDEN IN DE HEILIGE VERGADERING⁴

En in de heilige vergadering zullen alle uitverkorenen verbaasd staan vanwege de grote wondertekens die God in Maria heeft volbracht. Daarom zal ze in de vergadering van de uitverkorenen geprezen worden als wonderbaarlijk boven alle wonderen, namelijk dat zij degene is die de Schepper van hemel en aarde zal dragen in haar buik. Een groter teken is eerder niet gebeurd en zal ook nooit meer gebeuren. Door degenen die door God gezegend zijn, de groep van gezegenden, zal zij gezegend worden.⁵ Van de duivelse bende zal ze geen lof ontvangen. En zodoende zal ze als volgt tot de gezegenden, de uitverkorenen spreken:

VERS 5A IK BEN VOORTGEKOMEN...⁶

Dit betekent: ik ben geschapen uit de mond van God. Kijk naar het voorbeeld van Adam: die is uit de mond van God geschapen.

[1] Matth. 22:14. — [2] Dit stukje is beter te begrijpen als we het commentaar op vers 15 ernaast leggen. De remmende weerstand van het slechte is zo groot dat er slechts weinig uitverkorenen zijn. Maria kan voor dit wonder (dat er überhaupt uitverkorenen zijn) niet de eer opeisen, die komt toe aan de Geest Gods, de goddelijke wijsheid die door haar spreekt. Maria wil (vers 15) wortelen in een eerzaam, deugdelijk volk. Dan spreekt Maria tot de gemeente en daarmee de goddelijke wijsheid. — [3] Dit vers met het bijbehorende commentaar is door mij hier ingevoegd – de enig logische plek. In de overgeleverde tekst staat het helemaal op het einde van Boek VIII – vermoedelijk een vergissing van de eerste kopiist. — [4] *In medio populi exaltabitur et in plenitudine sancta admirabitur.* “En te midden van haar eigen volk zal zij verhoogd worden en bewonderd worden in de heilige vergadering.” — [5] Sir. 24:4: *In multitudine electorum habebit laudem et inter benedictos benedicetur.* “In de menigte van de uitverkorenen zal zij lof ontvangen en onder de gezegenden zal zij gezegend worden.” — [6] Paracelsus ging in principe uit van de Vulgaat; de moderne vertalingen wijken hier behoorlijk van af. Vermoedelijk heeft hij naast de Vulgaat ook een Duitse vertaling gebruikt, met een andere telling. Dat zou verklaren waarom sommige verzen twee keer genoemd worden en waarom hij soms in het Latijn, soms in het Duits citeert. Ik zal voor dit gedeelte de *Nieuwe Bijbelvertaling* (NBV) van 2004 gebruiken en de verschillen aangeven. Vers 5a (*Ego ex ore Altissimi prodivi*) is in de NBV vers 3a, vers 5b bij Paracelsus (*primogenita ante omnem creaturam*) vinden we in de moderne vertaling niet.

Er is geen enkel verschil behalve dat Adam van aarde is geschapen, Maria niet.

VERS 5B ... EN BEN DE EERSTE ONDER ALLE SCHEPSELS

Dat wil zeggen: “Ik ben de eerstgeborene vóór alle schepsels.” Dat houdt in dat allen die op aarde hebben bestaan of nog zullen bestaan, in de goddelijke voorzienigheid in het begin al waren geboren, en vóór alle anderen Maria. Maria is de eerste geweest onder alle schepsels, de eerstgeborene, en haar zoon de eerstgeborene onder de mannen.¹ Zo is Maria uit Gods mond voortgekomen en niet uit de aarde. En niet alleen is zij uit Gods mond voortgekomen, maar uit het hart van de godheid. En denk ook hieraan: “Het Woord is vlees geworden”,² dat betekent dat Christus vlees is geworden, die zelf het Woord is.³ Uit die mond gaat ook zijn Woord. Dit Woord is ook vlees geworden. Zo is uit Gods mond Maria voortgekomen, zonder tussenkomst van een andere *limbus*.⁴ Zij heeft de aarde bedekt als een wolk,⁵ dat wil zeggen: door Christus, haar zoon, heeft zij de gehele aarde bedekt. Want de wijsheid van God is haar vlees en bloed geworden en een mens, die de Zoon van God is.

VERS 7⁶ IK ZETTE MIJN TENT NEER IN DE HOGE HEMEL⁷

Dat betekent: ik heb niets op aarde, ben er niet van gemaakt, ik heb er niets mee; de hoge hemel is mijn woning. Ik ben niet uit mannelijk zaad, ben ‘niet uit de wil van het vlees’.⁸ Daarom is mijn woning in de hoogte, niet in de aarde, en ben ik boven alle wolken.

[1] Rom. 8:29; Kol. 1:15, 18. — [2] Joh. 1:14. — [3] Joh. 1:1-2. — [4] In Gen. 2:7 wordt Adam gevormd uit de *limus*, leem der aarde. Maria is niet uit een dergelijke leem gevormd, wat ook in het commentaar bij vers 5a op een andere manier besproken is. — [5] Sir. 24:6b in de Vulgaat; in de NBV vers 3b. — [6] De tekst heeft hier even een iets andere volgorde. Bovendien komt vers 7 twee keer voor. — [7] In de moderne vertaling vers 4a. — [8] Joh. 1:13.

*VERS 6 IK MAAKTE DAT ER IN DE HEMELEN ...*¹

Dat betekent: ik ben er de oorzaak van dat hemel en aarde zijn geschapen. Want ik ben als vrouw geschapen door mijn Schepper om de Zoon van God te baren. Daarna zijn hemel en aarde geschapen en alles wat de mensen nodig zouden hebben. En ik word in de wereld gekend als een nevel die in alle richtingen is uitgebreid.

*VERS 8 IK ALLEEN HEB DE HEMELBOOG DOORLOPEN*²

Dat betekent dat alleen Maria onze heiland heeft gedragen, en geen andere vrouw, voordat Adam bestond. Alleen zij heeft daarom alle plaatsen en uithoeken binnen de heilige Triniteit gezien en doorlopen, en geen ander schepsel; zij alleen.

*VERS 7 IK WOONDE IN DE ALLERHOOGSTE, EN MIJN TROON ...*³

Voordat ik in deze wereld geboren ben, woonde ik in de Allerhoogste en omvatte ik de hele wereld. Toch ben ik van mijn heerlijkheid afgedaald in de wereld en heb daarin gewandeld in het water⁴ en op de aarde zoals andere vrouwen.

*VERS 8B IK BEHEERS DE ZEE*⁵

Dat betekent: aangezien ik degene ben die de Zoon van God draagt, is dit mijn machtsgebied: ik heers over de zee en alle wolken – en naast mij geen andere vrouw – door Hem die mij geschapen heeft en die ik draag.

[1] *Ego in caelis feci ut oriretur lumen indeficiens et sicut nebula texi omnem terram* (Vulgaat 6). “Ik maakte dat er in de hemelen licht zou opstijgen dat nooit faalt, en als een wolk bedekte ik de aarde.” In de NBV staat alleen het laatste deel van de zin, als vers 3b. — [2] *Cyrum caeli circuivi sola et profundum abyssi penetravi: in fluctibus maris ambulavi* (Vulgaat 8); in de NBV vers 5 en 6a. — [3] Vulgaat vers 7: *Ego in altis habitavi et thronus meus in columna nubis*. Paracelsus schrijft hier echter afwijkend van de Vulgaat: *in altissimo*, ‘in de hoogste’ in plaats van ‘in de hoogte’. Globaal komt dit vers overeen met vers 4 in de NBV. — [4] Dit verwijst naar vers 8 Vulgaat. — [5] Parafrazerend vers 6 NBV.

*VERS 9B/10 BIJ IEDER VOLK EN IEDERE STAM STOND IK OP DE EERSTE PLAATS*¹

Aangezien ik de eerstgeborene ben, sta ik bij elk volk op de eerste plaats.

*VERS 11A DOOR MIJN KRACHT HEB IK [DE HARTEN VAN] DE HOOGMOEDIGEN EN DE DEEMOEDIGEN ONDER DE VOET GELOPEN*²

Dat betekent: aangezien ik op de eerste plaats sta onder alle schepselen en ik de eerste ben vóór allen, heb ik al mijn vijanden overwonnen en hoef ik er geen een meer aan te vallen. Mijn Zoon is hun rechter. Zij allen moeten mij erkennen als de eerst-geschapene, die rechtstreeks is uitgegaan uit de mond van God en niet van aarde is gemaakt.

*VERS 11B EN BIJ HEN ALLEN HEB IK EEN RIJK GEZOCHT*³

En zo heb ik gezocht, nadat ik van mijn zetel uit de hemel was afgedaald naar de aarde en door de zee en naar alle uithoeken van de wereld – en toen ik zo aan het zoeken was, heb ik het⁴ in God, mijn Schepper gevonden. Ik ben weer teruggekeerd naar Hem van wie ik ben uitgegaan, en woon bij Hem in zijn erfdeel, in zijn Rijk. Waar Hij is, daar ben ik ook.

*VERS 12 TOEN GEBOD DE SCHEPPER MIJ EN ZEI HIJ TEGEN MIJ ...*⁵

Toen Maria een rustplaats zocht bij Hem van wie ze was uitgegaan, heeft Hij, de Schepper van alle wezens, haar geboden en tot haar gesproken. Dat betekent dat God over alle schepselen te gebieden heeft, maar spreken doet Hij alleen tot de uitverkorenen. Deze Schepper, [zegt Maria nu], “die mij geboden en tot mij gesproken heeft, heeft gerust in mijn tabernakel”, dat wil zeggen: in mijn buik. Dit is Christus, de Zoon van God; Hij heeft tot mij gezegd: “Uw rust en uw

[1] *Et in omni populo et in omni gente primatum habui* (Vulgaat 9b/10). In de NBV globaal vers 6b. — [2] *Et omnium excellentium et humilium corda virtute calcavi*. — [3] *Et in his omnibus requiem quaesivi et in hereditate eius morabor*, “En bij hen allen heb ik rust gezocht, en ik zal blijven in de erfenis van de Heer.” In de Vulgaat is het dus ‘rust’ in plaats van *regnum*, rijk, in de tekst van Paracelsus. Waarschijnlijk put Paracelsus hier uit een oudere Latijnse vertaling. Vers 7 in de NBV. — [4] Namelijk het rijk. — [5] *Tunc praecepit et dixit mihi creator omnium et qui creavit me requievit in tabernaculo meo*.

woning zal in Jacob zijn”,¹ dat betekent: in God, in Jacob en in Israël. Bij de uitverkorenen van God zal het erfdeel zijn, en de wortels van uw boom zijn in alle uitverkorenen. Dat wil zeggen: in uw buik zijn alle genaden die u van God hebt ontvangen, uit wiens mond u bent uitgegaan naar de uitverkorenen.

*VERS 14A VANAF HET BEGIN, EN VÓÓR DE WERELD, WERD IK GESCHAPEN*²

Nu zegt de goddelijke wijsheid die uit Maria spreekt, concluderend over haar herkomst: “Vanaf het begin ben ik geschapen.” De mens is niet vanaf het begin geschapen, maar als laatste. Zij echter is vanaf het begin en vóór alle schepselen geschapen, vóór hemel en aarde, en tot de ondergang van de wereld zal ze het niet laten afweten, maar altijd present zijn. Niet zoals andere vrouwen, die in de afgrond van de hel storten, of die pas veel later geboren worden en van het begin niets weten. Zij is de eerste en kent geen einde.

VERS 14B EN IN DE HEILIGE WOONPLAATS ...

Dat betekent: Ik alleen heb Hem gediend in zijn heilige woning, voordat hemel en aarde waren geschapen.

*VERS 15 EN ZO WERD IK IN SION GEVESTIGD*³

Zodoende werd bevestigd dat ik eeuwig in zijn contreien zou wonen. In zijn heilige stad, in het hemelse Jeruzalem, rust ik zoals ik gerust heb voordat ik in de wereld ben gekomen. Daar heb ik mijn macht, dat wil zeggen, ik heers in de stad waar de uitverkorenen wonen, die als enigen in het hemelse Jeruzalem zullen zijn, waar geen verdoemden zullen zijn. Want mijn hele verlangen is wortel te schieten in een

[1] “En hij zei tot mij: Laat uw woning in Jakob zijn en uw erfdeel in Israël, en schiet wortel onder mijn uitverkorenen” (Vulgaat vers 13; zie ook NBV vers 8). — [2] *Ab initio ante saecula creata sum et usque ad futurum saeculum non desinam et in habitatione sancta coram ipso ministravi* (vers 14 a en b). “Vanaf het begin en vóór de wereld werd ik geschapen, en voor de komende wereld zal ik niet ophouden te zijn; en in de heilige woonplaats heb ik Hem gediend.” Vers 14a komt globaal overeen met vers 9 in de NBV. — [3] *Et sic in Sion firmata sum, et in civitate sanctificata similiter requievi et in Hierusalem potestas mea.* “En zo werd ik in Sion gevestigd, en in de heilige stad rustte ik eveneens, en mijn macht was in Jeruzalem.” In plaats van *firmata sum. nata sum.* In de NBV deels vers 10b.

eerwaardig volk,¹ niet onder hoeren en boeven, woekeraars, leugenaars, valse priesters en monniken. Maar de erfenis van mijn God en Schepper wordt uitgedeeld aan de rechtschapen mensen die trouw zijn aan hun verbintenissen. Bij hen is ook mijn erfdeel, en daar waar alle heiligen zijn en waar de heiligheid volledig is bewaard.

*VERS 22 (17-23) ZOALS ...*²

De terebint³ laat zijn takken uitgaan van de stam. Onder alle bomen is er geen één die zich mooier uitstrekt. Op dezelfde wijze gaan wij, de gelovigen en uitverkorenen, van haar⁴ uit als we eerzaam, redelijk en rechtschapen zijn. Want zij is de moeder van de liefde die geen smet vertoont. Van haar gaan de eerzaamheid en rechtschapenheid uit, zoals in Christus en de ware gelovigen, en niet de boevenbende. Zij is de moeder van haar vrucht en is niet zoals de aardse vrouwen, die discipline noch ontzag kennen. In haar is de hoop op zaligheid, en wie met haar hoopt, die hoopt op de zaligheid.

En zo ook de overige verzen.

Zie nu, u uitverkorenen in het geloof in Christus, hoe de wijsheid van de eeuwige God hier van Maria uitgaat, in de persoon van Maria, nog voordat zij ooit is geboren of in de wereld is gekomen. Zo heeft de goddelijke wijsheid haar aan ons bekend gemaakt en laten zien om ons door de goddelijke voorspelling vooraf kennis te laten hebben van de moeder Gods, haar herkomst en ook haar eigenschappen, krachten en vermogens. Al deze voorspellingen heeft God voor de uitverkorenen in zijn boeken opgetekend om hen te laten zien hoe wonderbaarlijk zijn werken zijn, de geboorte van zijn Zoon en de

[1] “En ik wortelde in een eerwaardig volk, en in de contreien van mijn God ligt mijn erfdeel, en mijn verblijfplaats is in de voltallige vergadering van de heiligen” (vers 16 Vulgaat; vers 12 in NBV). — [2] In de verzen 17 t/m 23 volgt een hele reeks vergelijkingen met diverse bomen, van de ceder op de Libanon tot de wijnstok, die allemaal met *Quasi* (zoals) beginnen. Vers 22: *Ego quasi terebinthus extendi ramos meos, et rami mei honoris et gratiae.* “Als een terebint strekte ik mijn takken uit, mijn prachtige, sierlijke takken” (vers 16 in de NBV). — [3] Paracelsus noemt de boom hier ‘tereniabin’, een samensmelting van ‘terebint’ en ‘tereniabin’. Dat laatste is een soort hemeldauw, door Paracelsus vaak genoemd als een vrucht van het element lucht die tal van geneeskrachtige eigenschappen bezit en ook een rol speelt in alchemische omzettingen. Terwijl bomen, zoals alle planten, vruchten van het element aarde zijn, wordt de terebint hier als het ware naar de sfeer van een ijler element verplaatst (voor de elementenleer zie Paracelsus: *De vier elementen – de moeders van de wereld*). — [4] Van Maria, de Wijsheid.

uitspraak? Als u ziek wordt en de natuurlijke arts u heeft verlaten, wee u! Temeer wee u als de bovennatuurlijke u verlaat. Want dan bent u geheel en al verlaten. Wee degene die verlaten is. Want dan heeft God hem in zijn noden ook verlaten. Dan heeft hij niemand meer die hem kan helpen. Wee degene die zo verlaten is en niet een helper heeft van God die hem in zijn noden kan bijstaan.

Aangezien we leven binnen de Kerk van Christus en in de gemeenschap van de heiligen, zijn we nooit zonder hulp. Steeds helpt de een de ander, de bovennatuurlijke leden helpen de natuurlijke. Wat we in de natuur tekortkomen, wordt gecompenseerd vanuit het bovennatuurlijke, dus door de heiligen van God. Hierbij moeten we geen onderscheid maken en voor het een en het ander telkens specifieke hulp inroepen, want in iedere noodsituatie is elke hulp welkom. Wat we nodig hebben, zullen we vinden; alleen moeten we het zoeken zonder te weifelen en zonder ons te laten misleiden. Want God wil dat we een oprecht hart hebben en geen twijfelend of moedeloos hart.

Zo sluit ik af met de vaststelling dat wij die een nieuwe geboorte hebben doorgemaakt, die tot de afstammingslijn van Christus behoren, in al onze noden de heiligen van God mogen aanroepen en van hen mogen vragen waar we behoefte aan hebben. Onze bede zal worden verhoord door Christus, onze Heer. Hij wil in zijn heiligen geëerd en geprezen worden, zijn werk door hen verwezenlijken en de zijnen een teken geven waaraan wij kunnen herkennen wie uit God is en wie niet.

Mijn betoog houdt dus in dat allen die uit God zijn, Hem moeten prijzen; en wij moeten hen in ere aannemen en gebruik van hen maken voor wat wij nodig hebben en waarbij zij ons kunnen helpen.

Daarmee zijn we aan het einde gekomen van Boek IX van *De genealogie van Christus* en van degenen die tot deze lijn behoren. Ik weet heel goed dat de duivel walgt bij de gedachte dat de christelijke Kerk zich zou verenigen en als één gemeenschap zou optreden waarin de een de ander helpt. Gelukkig en meer dan gelukkig is degene die door de heiligen geholpen wordt. Verdoemd is hij die van alle hulp verstoken is, die niemand heeft die hem zou kunnen helpen.

Het Avondmaal van de Heer

In zeven boeken, opgedragen aan Paus Clemens VII

Voorrede aan Clemens VII, hoogste bisschop onder de geestelijken te Rome¹

Eigenlijk zou dit niet mijn, maar uw zorg moeten zijn: een werk over het Avondmaal van de Heer. Want u als hoogste bisschop onder de prelaten zou er zorg voor moeten dragen dat de gelovigen niet in alle dwalingen vervallen die ertoe leiden dat de tempel van Christus wordt vernietigd. Maar u in Rome, die bepaald niet zonder grote dwalingen leeft, bent zelf de oorzaak van de dwalingen van anderen. Want de dwaling van het hoofd maakt dat ook de leden dwalen.

Een lid kan niet zonder hoofd zijn, vandaar dat u als [opperste] hoofd met uw dwaling ook talrijke [lagere] hoofden tot dwaling aanzet. Petrus, die u voorging, gedroeg zich zo dat tijdens zijn leven geen enkel [lager] hoofd in opstand kwam of zich kon verheffen, hoewel hij van eenvoudige afkomst was. Qua scholing kon hij zich niet met u meten, maar hij was vervuld van de Heilige Geest, zoals het een hoofd betaamt. Zie dus dat u niet tot degenen behoort over wie Christus het had toen Hij verkondigde en voorspelde: “Er zullen valse profeten opstaan, valse apostelen”, enzovoorts.² Als u met ernst naar uw ambt kijkt en onze verlosser Christus navolgt, dan zult u de balk uit uw oog

[1] Het werk is getiteld *De coena domini libri VII ad Clementem VII papam* (Over het Avondmaal van de Heer in zeven boeken aan paus Clemens VII), en is geschreven in 1530. De titel is in het Latijn, maar het werk zelf is in het Duits geschreven, behalve de citaten uit de Bijbel, die aan de Vulgaat ontleend zijn. – Clemens VII, paus van 1523–1534, was meer in politiek en oorlogvoeren geïnteresseerd dan in het religieuze herderschap. In deze tijd werd het geleidelijk aan steeds moeilijker het protestantisme nog weer te verenigen met de Katholieke Kerk. — [2] Matth. 24:11.

trekken.¹ Want u hebt de grootste ogen en daarom ook de grootste ponder² erin. De leden die tegen de hoofden in opstand komen, hebben slechts kleine ogen, die nauwelijks over de ringmuur van hun stad heen kunnen kijken. Daarom hebben ze ook slechts kleine splinters in hun ogen – maar die werken wel als gif. Als u uw ponder, die reikt van zonsopgang tot zonsondergang, uit uw oog zou trekken, dan zou u daarmee ook de kleine splinters verwijderen, die samen met uw balk zouden verdwijnen. Als u dat niet doet, dan zullen de splinters en spaanders groter worden totdat ze op uw ponder lijken. Wat zouden de mensen hier op aarde daarmee gediend zijn? Hoe kan u of hoe kunnen de herders van de schapen die aan Petrus toevertrouwd werden,³ dan nog herder zijn? Aan uw heerschappij, uw leer en macht zijn ze niet toevertrouwd, net zo min als aan de ketters van de sekten of aan de would-be herders. Daarom, omdat uw blindheid zo gestraft wordt, doe uw ogen open en laat u verlichten door de Heilige Geest, opdat u de apostolische weg bewandelt in plaats van uw satansweg! Maar laat degene die zichzelf tot hoofd maakt, gestraft worden door de Heilige Geest! En laat u de grote herderstaak die u hebt, niet uit handen nemen! Wanneer u in de Heilige Geest aan Petrus gelijk wordt, dan zal daar geen narigheid voor u uit voortvloeien. Aangezien u echter voor uzelf een eigen, aparte schaapskooi vormt, die tot het ontstaan van nog meer schaapskooien leidt, is er bij u geen hoop voor de rots van Petrus.⁴

Als u en anderen die – zij het onrechtmatig – tegen u opstaan, allemaal in het eigen hart zouden kijken en zouden zien in welke mate Christus de waarheid van u wegneemt, zodat noch u noch de [lagere] hoofden die tegen u opstaan, ook maar enig geloof of vertrouwen tegemoet gebracht kan worden, denk dan het aan woord van Christus toen Hij zei: “Als ze zeggen: ‘Ik ben Christus, daar is Christus, op die plek kunnen jullie Hem vinden’ – geloof hen niet!”⁴ Maar als we niet moeten geloven wat u ons zegt, hoe volledig bent u dan door God van de waarheid beroofd! Er wordt daar immers gesproken over valse profeten en valse christenen. Wie zijn dat anders dan u en degenen

[1] Matth. 7:3-5. — [2] Paal die gebruikt wordt om een vracht hooi bijeen te houden. — [3] Joh. 21:15-19. — [4] Matth. 16:18. Paracelsus argumenteert twee keer vergelijkbaar: de balk in het oog van de paus is levensgroot, en dat doet de splinters in de ogen van de lagere gelederen ook groeien; en naar het voorbeeld van de eigen schaapskooi (dus de eigen hebzucht en pralerij) zullen anderen ook hun eigen schaapskooien bouwen. — [4] Matth. 24:23.

die uw rijk onder zich verdelen? Die moeten in niets geloofd worden. Dat moet u zich in herinnering brengen. Neem de boete van de grote profeet David¹ op u, heb berouw en aanvaard het leed, neem afstand van de praalzucht en laat de armoede toe. Dan zult u gelijk worden aan Petrus, zodat u de balk ook uit andermans oog kunt trekken, dat zich zonder u niet zal reinigen. Dan komen we samen in één schaapskooi, met Christus als ons hoofd en u, de hoogste bisschop, zult van Christus niets te vrezen hebben. In die schaapskooi zal het Avondmaal gehouden worden zoals hieronder beschreven.² Dat heb ik u vóór alles geschreven, opdat u het ook leest.

Boek I

1. Twee scheppingsvormen in de mens: sterfelijk en eeuwig³

Om te beginnen moeten we één ding goed begrijpen: er zijn twee scheppingsvormen in de mens, de ene is sterfelijk, de andere eeuwig. De sterfelijke is uit Adam geschapen door God de Vader, de eeuwige door God de Zoon in eenieder die in Hem gelooft. Wie in de schepping van God de Vader sterft, zal niet opnieuw tot leven komen; wie in God de Zoon sterft, wel. Daarom komt onze filosofie in essentie erop neer dat we deze scheppingsvormen goed moeten kunnen onderscheiden. Beide zijn substantie; zonder materiële substantie bestaat er niets. Dat houdt in dat hier niets zonder lichaam gebeurt. Nu is het ene lichaam, namelijk datgene dat geschapen is door God de Vader, voor onze ogen zichtbaar; het andere, dat net zo'n schepsel is, is onzichtbaar. Dit is de schepping van God de Zoon. Terwijl alle werken van God de Vader zichtbaar zijn, ons voedsel en alle andere dingen, zijn die van de Zoon onzichtbaar. En toch zijn het allebei ‘lichamen’, die een en dezelfde vorm hebben. Ze verschillen alleen met betrekking tot de dood. Zoals de Vader en de Zoon aan elkaar gelijk zijn, zo is het hier ook. En zoals de Vader onzichtbaar is en toch

[1] 2 Sam. 12. — [2] De zin van het Avondmaal is dat de mensen zich verheffen door een nieuwe geestelijke geboorte en als nieuw geboren een gemeenschap vormen. Dat geldt als ideaal voor de gehele mensheid. De paus doet het tegendeel: hij bouwt zijn eigen schaapskooi, voor de eigen eer en zelfzucht. Zijn ondergeschikten zullen hetzelfde doen, met een algemene versplintering tot gevolg. — [3] De titels van de hoofdstukken zijn door de vertalers toegevoegd.

een Vader is, en de Zoon zichtbaar is en toch een God is, zo moeten we hun wonderbaarlijke werken herkennen: die blijven in een en dezelfde vorm, maar niet van een en dezelfde stoffelijkheid. God de Zoon schept zijn schepselen niet anders dan zijn Vader. Hij vernieuwt hen en maakt een ander vlees. Hij verandert niet de vorm; de oude vorm blijft zowel hier als in de hemel behouden.

2. De voeding van de eeuwige schepping door het Avondmaal

Daarom moeten we ons geheel aan het geloof overgeven en niets van het sterfelijke lichaam van de oude schepping verwachten, want daar is de onvergankelijke spijs¹ van het sacrament niet voor bestemd. Dat zijn twee tegengestelde dingen. Het onvergankelijke voedsel behoort veeleer toe aan het onsterfelijke lichaam; een onsterfelijk lichaam dat verbonden is met de ziel. Daarom blijft het voedsel van het sacrament ook in dit [onsterfelijke] lichaam; het gaat niet door het oude lichaam er weer uit. Want het bevindt zich wel in het oude lichaam, maar tegelijk in het nieuwe, dat in het oude verborgen zit. Daarom ondervindt het onsterfelijke lichaam ook geen honger en dorst; dat ondervindt enkel het sterfelijke lichaam.² Het berouw van de Vader³ is de oorzaak van deze nieuwe schepping door de Zoon, waar Hij vreugde aan beleeft.

Omdat de nieuwe schepping evengoed van vlees en bloed is, moet ze eveneens gevoed worden, echter met vlees en bloed van haar eigen soort, die niet natuurlijk zijn; niet met de voeding die het oude lichaam krijgt. Daarom is deze maaltijd hier in ons reeds het begin van het Rijk Gods, want er is niets natuurlijks aan, er zijn geen zwakheden en dergelijke in te vinden. Christus is onze aarde en ons voedsel. Het doet er niet toe dat door de mond van het oude schepsel tweeërlei voedsel opgenomen wordt, want inwendig scheiden hun wegen zich. Daarom is ook wat onze lichamelijke ogen zien, van geen belang. Anders gezegd, alleen de mond is van belang, namelijk als een kanaal.

[1] *Speise*: voedsel, spijs. In verband met het Avondmaal zou dit ook spijs genoemd kunnen worden; vergelijk de 'teerspijze' van de laatste communie in de Katholieke Kerk. Al naar gelang de tekst zal ik zowel het woord voedsel als spijs gebruiken. — [2] Op andere plekken noemt Paracelsus juist de honger van het eeuwige lichaam. Hij bedoelt dan de spirituele honger. — [3] Gen. 6:6: "Toen kreeg de Heer er berouw over dat Hij de mens op aarde gemaakt had, en het deed pijn in zijn hart."

Verder is alles geestelijk en moet het met de geestelijke ogen van het geloof begrepen worden.

U moet ook weten dat God de Zoon daarmee geen afbreuk heeft gedaan aan de oude schepping van de Vader.¹ Elk van hen blijft in zijn oude natuur en ambt bestaan, niet gehinderd door de ander. Daarom moeten we de nieuwe schepping op een geestelijke wijze begrijpen tegenover het vleselijke begrip van de oude schepping. Op zichzelf is [de nieuwe schepping] evenwel zowel lichamelijk als vleselijk.² Maar hoewel we hier op aarde ons nieuwe lichaam voeden en te drinken geven uit het vlees en bloed waaruit wij bestaan, gebeurt dat niet van nature, maar krachtens het woord van Christus, ter gedachtenis van de andere wereld.³

3. De verbinding tussen lichaam en ziel in de twee scheppingsvormen

Om nu over de dood van de twee lichamen te spreken, moet u weten dat God de Vader het oude lichaam en de ziel met elkaar verbonden⁴ heeft tot een onsterfelijke eenheid. Want de ziel is niets anders dan het onsterfelijke lichaam.⁵ Dit plan is nu doorkruist, en wel door onze eigen schuld. Hierdoor zijn lichaam en ziel pas gescheiden en is het lichaam sterfelijk geworden. Aangezien God echter besloten had de mens in de hemel lichamelijk te laten bestaan en niet als geest, heeft God de Zoon de verbinding opnieuw tot stand gebracht. De ziel heeft nu een eeuwig lichaam verkregen waardoor dit lichaam en de ziel een eenheid vormen.

[1] Een buitengewoon belangrijk thema voor Paracelsus: dat de nieuwe schepping niets afdoet aan de oude. Het thema komt terug in de bespreking van de verering van Maria en de heiligen: ook die verering doet niets af aan de grootsheid van God. Hiermee keerde Paracelsus zich tegen de zienswijze van de Reformatie. — [2] Hier wordt duidelijk dat we Paracelsus heel precies moeten lezen (en vertalen): de nieuwe schepping is ook lichamelijk, kent ook een vlees, echter het is van een geheel andere substantie dan ons gewone lichaam. Het eerste verschil dat Paracelsus hier aangeeft, is dat we deze nieuwe schepping met onze gewone ogen niet kunnen zien. — [3] Luc. 22:19. Gedachtenis kan hier door Paracelsus tweeledig bedoeld zijn: enerzijds het gedenken aan de kruisdood en opstanding van Christus, maar anderzijds ook wat toen in gang werd gezet: de nieuwe schepping waaraan de mensen geleidelijk deel kunnen hebben. — [4] Letterlijk 'gehuwd'. We moeten ons hier onder lichaam niet ons tegenwoordige lichaam voorstellen, dat grof materieel is, maar iets oneindig subtielers. De *limus terrae*, waar de mens van gemaakt is (Gen. 2:7), is het fijnste extract uit de macrokosmos (zie inleiding p. 83). Er was in de begintijd als het ware nog slechts weinig verschil tussen de ziel en deze substantie. — [5] Paracelsus schrijft hier over de mens voor de zondeval.

U moet dus weten dat in de opstanding niet het vlees van Adam zal opstaan, maar het nieuwe lichaam; dus ook niet alleen de geest of alleen de ziel. Want God wil de mensen lichamelijk in de hemel hebben; het lichaam wordt heilig, niet de geest en de ziel, want die zijn toch al van God en keren terug naar God. Vandaar dat de generaties vóór de nieuwe geboorte,¹ wier lichaam enkel nog aanvaardbaar was voor God de Vader,² toch niet heilig waren qua lichaam, omdat ze het nieuwe lichaam nog niet hadden [kunnen verbinden] met hun ziel. Daarom heeft Christus hersteld wat gebroken en verloren was, om God de Vader zijn berouw (over de schepping van de mens) te doen vergeten, wat dan ook gebeurd is.³

4. Het opstandingslichaam van Christus

Het onsterfelijke lichaam leeft onzichtbaar in ons, zoals de ziel, want het heeft de natuur en de bestaanswijze van de ziel. En de ziel heeft niet de natuur van het lichaam, maar een andere; en toch, beide zijn van een menselijke natuur. Dit onzichtbare lichaam gaat naar Hem die het geschapen heeft, naar Christus; daar zal het gevoed worden, alleen en niet samen [met het oude lichaam] zoals op aarde. Hierbij mogen we geen beroep doen op het verstand, als we dit lichaam verlangen aan te raken of te zien. We moeten het in principe gelijk stellen aan het lichaam van Christus, dat zich verborg, door gesloten deuren ging (zoals iemand die door een schaduw heen loopt), uit het afgesloten graf is opgestaan enzovoorts.⁴ Dat is het verheerlijkte lichaam, dat aan niets sterfelijks meer onderworpen is.⁵

5. Ook het nieuwe eeuwige lichaam kan niet zonder voeding

Elk schepsel leeft dankzij zijn schepper: de engelen eten engelenbrood, de mensen aardebrood, de heiligen het brood van Christus. De nieuwe mens blijft eeuwig een mens en verliest deze benaming niet.

[1] Dus vóór de komst van Christus. — [2] En dus nog niet voor de Zoon. — [3] Zie p. 212, noot 3. — [4] Joh. 20:24-29. — [5] Om een voorstelling van dit lichaam te krijgen, kan aan de verschijning van Christus aan Paulus bij Damascus gedacht worden. Maar ook tegenwoordig hebben sommige mensen dergelijke ervaringen. Het is duidelijk dat dit in het algemeen sterk afhankelijk is van de bewustzijnssituatie van de betreffende mens.

Daarom moet hij eeuwig van het nieuwe voedsel leven.¹ Het nieuwe lichaam wordt niet door ons verwekt. Want wij hebben een sterfelijke lichamelijkeheid; daarom kunnen we de geestelijke lichamelijkeheid niet begrijpen. En toch is het zo, en geen lichaam kan zonder voedsel. Zo wil God het hebben, en dus geldt dit ook voor dit [nieuwe] lichaam. Daarom is het gebod van het Avondmaal ingesteld. Want wij beleven geen honger met het nieuwe lichaam, dus menen we dat het er niet is. Vandaar het gebod van de gedachtenis van het nieuwe lichaam, om het lijden van Christus aan het kruis en zijn bloed, vergoten aan het kruis, te gedenken.

6. De weg van de zielen van onze voorouders in het Oude Verbond na de komst van Christus

Van de voorouders in het Oude Verbond² is ook niemand in het Rijk Gods gekomen, want hun ziel had geen nieuw lichaam. Vandaar dat ze ook geen heiligen konden zijn zoals we ze tegenkomen in het Nieuwe Verbond. Maar na dit Avondmaal zijn ze gevoed [samen] met de apostelen en weer echte mensen geworden zoals Adam in het paradijs. Want ze zijn uit hun graven gehaald en opgewekt zoals Lazarus. En hoewel er in de Schrift in het bericht over het lijden van Christus geen sprake is van andere dodenopwekkingen behalve die in Jeruzalem,³ die voor iedereen zichtbaar waren, zijn er grotere wonderen *in* de aarde dan *op* de aarde gebeurd; grotere dan waarover bericht werd. Er heeft dus ook niet alleen de opstanding in Jeruzalem plaatsgevonden, maar ook een algemene opstanding van de voorouders, waar we verder niets over te horen krijgen.⁴

Het kan dus bevestigd worden dat de tweede geboorte ook de overledenen betreft; het is juist van groot belang te weten dat deze ook de doden betreft en niet alleen de levenden. De zielen van de voorouders werden teruggehouden tot aan de tijd van het lijden van

[1] Dus ook na de dood, en daaruit blijkt dat er een zeer nauwe relatie bestaat tussen het eeuwige lichaam en het bewustzijn van de mens. Dat blijkt ook al uit de directe relatie tussen het geloof en de schepping van het nieuwe lichaam. — [2] *Testament*, hier steeds met Verbond vertaald. — [3] Matth. 27:52-53. — [4] Deze bijzondere alinea verwijst naar wat in de apostolische geloofsbelijdenis 'neergedaald ter helle' genoemd wordt. De verbinding van de mensen uit de voorchristelijke tijd met de aarde wordt hier losgemaakt en daardoor wordt de opstanding in een eeuwig lichaam (de verbinding met Christus) mogelijk gemaakt.

Christus; toen werd hun het lichaam gegeven en zijn ze nieuwe heiligen geworden.

Zoals het oude schepsel ons honger doet voelen, overeenkomstig de beschikking van God de Vader, zo doet het nieuwe schepsel ons ook naar zich hongeren,¹ namelijk overeenkomstig de beschikking van Christus. Het is blij [met dit andere voedsel], zoals het oude schepsel blij is met het aardse voedsel. Zoals de Vader ons voedt met het aardse voedsel, voedt Christus ons door zijn woord, dat voor ons tot zijn vlees en bloed wordt. Hij is wat het Woord zegt dat Hij is.

7. De vervulling van het Oude in het Nieuwe Verbond

Terwijl alle heiligen in het Oude Verbond dankzij Christus zijn opgestaan, zijn degenen die niet heilig geweest zijn en niet naar de geboden van God de Vader geleefd hebben, verdoemd. Maar degenen die de weg van Christus bewandeld en naar zijn gebod gehandeld hebben tot aan [de tijd van] Christus,² zijn door Hem verlost. De werken en de geboden van God de Vader zijn op zich krachteloos in de christelijke tijd; daardoor kunnen we de zaligheid niet verkrijgen. Maar in Christus, die niet gekomen is om ze op te heffen of af te schaffen, maar om ze te vervullen,³ hebben de heiligen uit het Oude Verbond hun zaligheid en volkomenheid ontvangen. Daarom heeft Hij ook de oude mens niet afgeschaft, maar vervolmaakt door er de nieuwe aan toe te voegen. Alle vervulling is aan het kruis tot stand gebracht, en met het oog hierop zijn door Christus de geboden gegeven aan degenen die door Hem nieuw geboren zijn. Niet aan de oude Adam, want aan de oude Adam kan geen vreugde meer beleefd worden. Het vlees zonder de geest is van geen nut.

[1] In hoofdstuk 2 schrijft Paracelsus dat het nieuwe lichaam geen honger en dorst kent. Daar ging het om de honger naar het aardse voedsel. In dit hoofdstuk wordt een ander soort honger aangeduid. — [2] In strikte zin kon de voorchristelijke mensheid de geboden van Christus nog niet opvolgen. In het vierde boek zal Paracelsus naar 1 Kor. 10 verwijzen, waar duidelijk wordt dat Christus wel degelijk in het Oude Verbond reeds geestelijk aanwezig was. Hier kan ook gedacht worden aan het grote liefdesgebed van Christus (Matth. 22:37-39), waarvan de twee componenten reeds in het Oude Testament voorkomen (Deut. 6:5; Lev. 19:18). Met de dood en opstanding van Christus komt het Oude Verbond tot zijn ware bestemming. — [3] Matth. 5:17.

Aan eenieder aan wie opgedragen is Gods geboden te onderhouden, is ook opgedragen de nieuwe geboorte door te maken. Bidden, vasten enzovoorts zijn zonder de nieuwe geboorte nutteloos. De huwelijksband¹ van de nieuwe geboorte plaatst de mens dagelijks voor Gods aangezicht, en zijn kinderen spelen voor zijn aangezicht.² Daarom zijn in de nieuwe geboorte vlees en bloed, de wet van de echt, tot vervulling gekomen. Vandaar dat niemand in de vervulling van de oude echt en haar geboden zalig wordt; zalig word je alleen als je leeft in de vervulling van de nieuwe echt. De wetten moeten wel in lichamelijke zin onderhouden worden, zoals Christus lichamenlijk genoten wordt.³ Want ze gelden voor het lichaam, niet voor de geest. De mens van de nieuwe natuur is lichamenlijk; daarom moet Christus ook in lichamenlijke zin in hem zijn.

8. Het Rijk van God begint hier op aarde

Wat we na de dood zullen zijn in heerlijkheid en zaligheid, moeten we gedurende het leven verkrijgen. Anders gebeurt het niet. De geboden zoals ‘U moet geloven, u moet de tien geboden onderhouden’, gelden alleen voor de nieuwe mens uit Christus, die lichamenlijk is, niet voor de geest, en ook niet voor het lichaam uit Adam. Aangezien de geboden en wetten ons slechts door Christus zalig maken, moeten ze op aarde gehouden worden; na de dood verliezen alle wetten hun betekenis voor ons. Zo is het ook met eten en drinken: we hebben dat op aarde als ook in de hemel nodig.⁴ Het Rijk Gods begint hier op aarde.⁵

Daarom moeten we als zijn heiligen zijn – en wel op aarde, dan zullen we dat ook in de hemel zijn. Vandaar dat wie hier niet gevoed wordt, ook na de dood niet gevoed zal worden. Zo is de tafel in de

[1] De band tussen de ziel en het eeuwige lichaam. Aangezien het eeuwige lichaam geheel afhankelijk is van het geloof en dus van het bewustzijnslicht, is er een nauwe relatie tussen dit lichaam en de ziel. Op andere plaatsen zal Paracelsus zeggen dat er feitelijk geen onderscheid meer is. Als er geen onderscheid meer is, zal de materialiteit van ons grofstoffelijke lichaam geheel opgeheven zijn. — [2] In het spel wordt de vrijheid van de aardse omstandigheden aangeduid. — [3] Hier wordt direct naar het Avondmaal verwezen. — [4] Namelijk voor het nieuwe lichaam; dit gaat dus over het Avondmaal. — [5] Deze geboden onderhouden heeft enkel zin in het kader van de nieuwe mens, dus vanuit de lichamenlijke verbinding met Christus in de nieuwe geboorte. Maar wij kennen Christus enkel in de lichamenlijke gestalte, en dan nu in brood en wijn. Dat is de aardse beginsituatie. Hier op aarde moet de (nieuwe) band met Christus tot stand komen, ook in de vervulling van de geboden, na de dood kan dat niet meer.

Er bestaan nog een aantal andere gelijkenissen met soortgelijke strekking, die aan de hand van het bovenstaande makkelijk kunnen worden begrepen.

Alle zinnebeelden en gelijkenissen zijn slechts afkomstig uit het menselijke verstand en blijven daar ook aan gebonden. Christus heeft echter geen beroep gedaan op de menselijke natuur, maar op het geloof, de liefde en de bittere dood.¹ Daar heeft Hij zijn Testament, zijn Verbond en gedachtenis op gegrondvest. Zodoende heeft Hij het inzicht dat het licht van de natuur verschaft, volledig genegeerd. Hoe kan een heidense ketter dan zeggen dat je datgene wat van boven komt, moet vergelijken met datgene wat van onder komt, het natuurlijke van het menselijke verstand met het goddelijke van het Woord?

De goddelijke geheimen in de aardse voorspellingen

Deze wonderwerken zijn ten aanzien van de Zoon van God al net zo geheimzinnig als de voorspellingen van de profeten. Want zoals de profeten boven de natuur uit en zelfs in tegenstrijd met de natuurlijke processen hebben voorspeld, zo hebben ook de wonderwerken hun oorsprong niet in de natuur en staan ze niet onder de invloed van de hemel,² maar het zijn wonderwerken van God – en toch zijn ze net als alle andere dingen. Niets is daarbij zonder mysterie. Ze zijn in hun bijzonderheid geschapen om ons erover aan het denken te zetten, opdat degene die niet in Gods Woord wil geloven, toch in zijn werken gelooft. Zo zal niemand zich kunnen verontschuldigen dat hij het niet heeft kunnen begrijpen. Daarom heeft God ze aan ons laten zien, om tegemoet te komen aan ons denken. De gelovigen hebben ze niet nodig.

Als deze en soortgelijke wonderwerken er niet waren, dan zou Christus er ook niet zijn, en omgekeerd. Want dit is allemaal zo ingericht omwille van Christus en omwille van de mensen. Er bestaan nog veel meer van deze mysteries, want er is slechts een deel van bekend, een deel is echter onbekend. Ze zijn als een boek dat aan alle gewone mensen, ook aan de ongelovigen is gegeven om erin te lezen.

[1] Paracelsus gaat met deze zin door op het Avondmaal van brood en wijn, waarvoor het zinnebeeld niet geldt. Zinnebeelden zijn tenslotte beperkt wat hun werking betreft, omdat de mens daarbij in het gewone verstand blijft hangen. Ze kunnen net als de eerder genoemde wonderwerken voor de mens een hulp zijn om tot geloof te komen. — [2] Hier wordt de sterrenhemel bedoeld.

(...)¹

In het licht van de natuur wordt zichtbaar dat alle dingen niet datgene zijn waar we ze voor aanzien. Want het wezen van de dingen is voor onze ogen verborgen. Alles wat we eten en drinken, bevat ons vlees en bloed, maar we zien dat niet. Daarom moeten we geen geloof hechten aan wat we zien. We zien tarwe voor meel aan, terwijl het eigenlijk vlees en bloed is. Rundvlees is weliswaar vlees, maar ogenschijnlijk geen mensenvlees. Net zo is het met groente en alle andere dingen, ze zijn allemaal op een geheimzinnige wijze mensenvlees.² Zo is ook de wijn bloed. Daarom hebben we in de Schrift de uitdrukking ‘druivenbloed’.³ Dat is allemaal gesproken met het oog op de laatste toestand van de dingen.⁴

Voorts groeien alle dingen uit het levenssap van de aarde; daaraan ontlenen ze hun substantie en daarmee vormen ze hun gestalte. Nu is het levenssap van de aarde van boven afkomstig, en dit sap maakt het lichaam van de aarde. Ook wij mensen zijn niets zonder dit vocht, dat ons in leven houdt. Zonder dit zou al ons vlees en bloed verdwijnen en verdorren als de vijgenboom.⁵ Aanvankelijk, wanneer we ontvangen worden en aan het ontstaan zijn, zijn we vlees noch bloed; de melk in de moederschoot is dan ons vlees en bloed. Daaruit ontvangen we het menselijk lichaam; van het zaad (van de man) hebben we enkel de gestalte. Wanneer we eenmaal geboren zijn, is de moedermelk ons voedsel, ons merg, onze hersenen, bloed, vlees en alles waaruit we bestaan. Wanneer we aan de melk ontgroeid zijn, zijn we sterk geworden in ons lichaam zoals een jonge boom die de winter heeft doorstaan, en leven we van ons voedsel: het uitwendige lichaam van de grote schepping. Want alle dingen in de buitenwereld zijn niets anders dan het lichaam van de mens. Ook vanuit dit gezichtspunt mag het niemand verwonderen dat brood en wijn het lichaam en bloed van Christus kunnen zijn. Want, zoals gezegd, elk voedsel en elke drank zijn ons lichaam en bloed, en de mens zou van elk voedsel en elke drank kunnen zeggen: ‘Dit is mijn lichaam en bloed, mijn merg’,

[1] Hier is door de uitgever van de brontekst weer een stukje weggelaten, waarin enkele wonderwerken worden beschreven. — [2] Paracelsus heeft hiervoor de mooie uitdrukking: *mensevlees in mysterio*. — [3] Gen. 49:11; Deut. 32:14. — [4] Hier gebruikt Paracelsus de alchemistische term *ultima materia*. — [5] Matth. 21:19; Marc. 11:13.

enzovoorts. Dat is duidelijk geen leugen, want het blijkt uit de natuur, hoewel onze ogen dat niet zien. Want God de Vader heeft ons alleen willen voeden met levensmiddelen die ons lichaam, op verschillende manieren, in onzichtbare vorm bevatten. In onze maag worden ze tot één lichaam verwerkt. Kan dan niet ook Christus, die mens was, zo spreken en brood en wijn als lichaam en bloed aanwijzen en zeggen dat Hij dit is? Want Hij had vlees en bloed en ook een menselijk lichaam net als andere mensen.¹

Laten we naar het volgende voorbeeld kijken: stel, ik heb juist genoeg voedsel en drank om in mijn dagelijkse behoefte te voorzien, voldoende aan gewicht om mijn vlees en bloed te onderhouden. Nu komt er toevallig iemand bij me die dorst of honger heeft, en ik geef hem, voordat ik heb gegeten, de helft van mijn dagelijkse behoefte. Zou ik dan niet kunnen zeggen: hij eet mijn lichaam en drinkt mijn bloed? Want ik geef hem tenslotte van mijn substantie, van mijn inwendig lichaam. Ik geef hem geen uiterlijke substantie, zoals ook Christus het bedoelde toen Hij over de vrouw zei dat ze meer had gegeven dan de anderen, omdat ze van heel haar substantie een aalmoes had gegeven.² Zij had een deel van haar lichaam gegeven. Dat wil zeggen: het is de liefde die aan de naaste geeft, als iemand van zijn lichaam geeft zoals in dit verhaal.

Is het niet zo dat op basis van dit of soortgelijke verhalen de eenvoudige, gewone man het Avondmaal van Christus beter zou kunnen begrijpen, namelijk dat het daarbij om zijn lichaam gaat, ook als dit voor de uitwendige ogen en het natuurlijk verstand niet voldoende duidelijk is? Nu hadden de discipelen bij het Avondmaal misschien tegen Christus kunnen zeggen: ‘Heer, het brood dat u aan ons geeft, is ook ons lichaam en niet alleen het uwe.’ Dan moeten we aan het boven aangevoerde voorbeeld denken, over het offer van de eigen substantie. Het brood dat Christus in zijn hand nam, was, lijfelijk opgevat, het voedsel dat Hij zelf nodig had. Maar Hij heeft het gebroken en aan hen gegeven. Daarom konden de discipelen wel zeggen: ‘Heer, we hebben uw lichaam gegeten.’ En dat Christus zegt:

[1] *Mensenvlees in mysterio* is de term die het grote geheim van de stofwisseling aangeeft: steeds moeten onze voedingsmiddelen, wat ze *in mysterio* zijn, openbaar worden in onze groei- en herstelprocessen. Dat gaat bij de mens min of meer onbewust. Bij Christus was dit proces volledig bewust. — [2] Marc. 12:41-44.

“Voor u gegeven”, is als volgt te verstaan: omdat het zijn lichaam was, is het qua substantie het lichaam van degene die het geeft, en niet van degene die het neemt. En het blijft één lichaam, dat wat gegeven wordt, en degene die het geeft. Daarom eten we dus van de substantie van Christus, tot we in zijn Rijk komen. Dat komt door de zegening en de dankzegging waarop we ons geloof grondvesten als op een rots van zijn Woord.¹

Adam werd op een wonderbaarlijke wijze gemaakt uit een substantie waarin noch menselijk verstand noch wijsheid was, en deze aarde is bloed noch vlees geweest. Door Gods Woord is de mens vlees en bloed geworden. Het voedsel voor hem was reeds eerder geschapen, en vóór zijn schepping bestond er geen vlees en bloed. Maar vanaf en met de schepping van Adam is al zijn voedsel en drank bloed en vlees geworden. Dus is de mens een zoon van God, want hij heeft geen andere vader. Zou God de Vader nu niet kunnen zeggen: ‘De mens, mijn vlees en bloed, is van Mij, want Ik heb hem en verder alles wat hij is, gemaakt.’? En ook: ‘Alles wat de mens eet, is van Mij, en wat hij eet, is mijn lichaam en bloed; daarmee blijft hij in Mij en Ik in hem, en Ik ben zijn verdoemenis en zaligheid.’² Heeft derhalve ook Christus niet een dergelijke macht? Is Hem niet bevolen de nieuwe schepping tot stand te brengen? Kan Hij niet ook op basis van ons geloof, zijn goddelijkheid en de nieuwe schepping zeggen: ‘Dit is mijn lichaam, en jullie zijn mijn vlees en bloed’ – niet anders dan God de Vader tot de oude schepping kon zeggen?³

[1] Strikt materieel genomen klopt de argumentatie van deze alinea niet, maar Paracelsus argumenteert dieper: bij Christus speelt het bewustzijn mee dat Hij het ons geeft. Het gaat niet om een bijklank van een ethische levenshouding, maar om het allerdiepste besef van identiteit van Christus met wat Hij geeft. — [2] Deze alinea vraagt veel van ons begrip. Allereerst: het gaat hier om de eerste schepping, door de Vader. De substantie in de eerste zin is de *limus*, een substantie zo subtiel dat die niet te vergelijken is met onze huidige materialiteit. In deze substantie was geen menselijk verstand noch wijsheid. En dan zegt Paracelsus dat het voedsel voor de latere mens gemaakt wordt en de mens dit in een latere vorm in zich op kan nemen. En deze opname is de garantie voor de groei- en herstelprocessen in ons lichaam. Dat is de zaligheid. Maar tegelijkertijd ontstaan er afbraakprocessen; het is geen eeuwig, maar een sterfelijk lichaam. Dat is de verdoemenis in deze alinea. In tegenstelling tot de situatie die in de eerste zin is beschreven, zijn er in de mens nu wel menselijk verstand en wijsheid gekomen. Die twee processen: menselijk kennen en een stofwisseling zoals wij die nu kennen, gaan met elkaar samen. — [3] Hier wordt op dezelfde samenhang gewezen als in het eerste deel van de alinea – de samenhang tussen voeding en het gelovende, kennende bewustzijn – alleen nu betreft het de nieuwe mens, dus de tweede schepping, door de Zoon.

Zoals wij van bovenaf ontvangen worden door de Heilige Geest en nieuw geboren worden door Christus en toch sterven in een lichaam uit Adam, zo werd Christus van bovenaf ontvangen en heeft Hij door Maria een vleeselijk lichaam verkregen; Hij heeft dit lichaam aan het kruis laten hangen en zijn bloed vergoten, omwille van ons. Daarom geeft Christus ons dit lichaam en zijn bloed, die van boven ontvangen zijn, als voedsel en drank en tot gedachtenis van de menswording van God.¹ En al geeft Hij ons niet zijn handen en voeten enzovoorts, Hij geeft ons toch zijn vlees en bloed als getuigenis van zijn menselijk lijden en sterven. Als Christus zegt: “Dit is mijn lichaam”, kan daar dus geen twijfel over bestaan.² En als Hij verder zegt: “Dat voor u gegeven wordt”, dan geldt dit voor iedere afzonderlijke hap die het lichaam van de nieuwe schepping gaat vormen. Met deze woorden brengt Hij ons tot het geloof dat het lichaam dat gegeten wordt, niet een of andere algemene substantie is, maar het bijzondere lichaam van Christus. Het licht van de natuur laat zien dat het – heel algemeen – een substantie is, maar vanuit de kracht van het geloof dat gefundeerd is op het Woord van Christus, kunnen we begrijpen dat het om een bijzonder soort lichamelijke gaat. Dat wij het lichaam van Christus nuttigen, is als volgt te begrijpen: wij vormen allemaal, samen met wat we eten en drinken, één lichaam, en dit lichaam is dat van Christus. Alleen daarom kan Christus zeggen: “U eet mijn lichaam.” Maar daaronder wordt niet het lichaam verstaan dat aan het kruis geofferd is. Ook met het bloed wordt niet het bloed bedoeld dat aan het kruis is vergoten. Hoewel het lichaam en bloed zijn [die aan het kruis zijn geofferd], moeten we het lichaam van Christus hiervan onderscheiden. Daarom spoort het geloof ons aan om vast te houden aan het Woord van Christus, er met ons natuurlijk verstand in door te dringen en wanneer we [van Hem] eten en drinken, ons geloof, ook

[1] De ‘eeuwige’ geboorte van de mens is toch beperkt, want hij leeft nog steeds in een lichaam van Adam. Dat geldt ook voor zijn sterven, een sterven in een lichaam van Adam. Dit alles gaat dan ook met een beperkt bewustzijn gepaard. Bij Christus is dit bewustzijn volledig. De kruisiging, het sterven en de opstanding zijn tot stand gekomen vanuit een volledig bewustzijn. Daarom kon Christus zijn vlees en bloed ook geven aan de mensen. Bij de lijdensgeschiedenis zou je op de gedachte kunnen komen dat de kruisiging voorkomen had kunnen worden. Echter de verhouding tussen de Vader en de Zoon maakt dat Christus zijn lot volledig bewust en gewild op zich nam. — [2] In *De genealogia Christi* staat een passage (zie p. 143-144) waarin Paracelsus aangeeft dat het lijden van Christus oneindig veel groter was dan wat we ons als mens kunnen voorstellen.

al heeft het mede betrekking op zijn Persoon, vooral op het ‘lichaam van Christus’ te richten.¹ Dan gebeurt het dat we eten en drinken van zijn substantie, die Hij ons gegeven heeft, als een gelijkwaardige God binnen de Triniteit, onverminderd in eeuwigheid.

Wanneer we nu van de substantie van Christus eten, dan eten we van het brood dat uit de hemel is neergedaald, want het gewone lichaam is niet uit de hemel neergedaald. De Schepper zelf is uit de hemel neergedaald. Om de herinnering hieraan levend te houden, heeft Hij zichzelf hemelsbrood² genoemd, dat uit de hemel is neergedaald. Daarom heeft Hij bij het Avondmaal gezegd: “Dit is mijn lichaam”, enzovoort. Deze woorden moeten in ons door de Heilige Geest worden ontstoken, zodat de Geest ons levend maakt. Het vlees zonder Geest is onze verdoemenis, en ook de Geest kan niet door de Schrift worden gegeven.

Daarom moeten we de wortels der liefde in Christus laten spruiten, de liefde waarop de Heilige Geest gefundeerd is waarin we alle dingen zullen begrijpen en doorzien.

Boek VII: Over de goede orde van het Avondmaal

Als we het Avondmaal waardig tot ons willen nemen, moet de vermaning van Paulus in 1 Korinthiërs 10³ goed begrepen worden. Want het gaat daar niet om een vergelijking, maar om een uitspraak over het waarachtige vlees en bloed van Christus, waarin we zalig of verdoemd worden. We moeten daarbij twee dingen overwegen: in de eerste plaats dat we het Avondmaal onderscheiden van alle afgoderij, en in de tweede plaats dat we de juiste reden begrijpen waarom we het Avondmaal van Christus tot ons nemen. Het eerste punt houdt in dat de ceremonies worden afgeschaft, het tweede, dat we bij het ontvangen [van het sacrament] niet in dweperij vervallen. Het eerste punt betreft de verandering en vernieuwing van de ordening, want de viering krijgt nu een andere vorm. Ze mag niet meer in een tempel plaatsvinden, want die dient de afgoderij. Het altaar is de zetel van de afgoden, en

[1] Hier wordt het onderscheid aangegeven tussen het logisch begrijpen van Christus en het Avondmaal en het met het volle bewustzijn Hem in je opnemen. — [2] Psalm 105:40. — [3] 1 Kor. 10:14-22.

Daarom moeten we het Pesachlam scheiden van het Avondmaal en het gebroken brood eten, want daarin vinden we het Nieuwe Verbond. We nemen dus het brood, breken het in stukjes en zegenen het met de gedachtenis of de verkondiging van de dood van Christus. Met het drinken doen we hetzelfde. Eenieder eet en drinkt zijn deel. Daarna danken we God voor de verlossing en de opname in het Nieuwe Verbond. Dat is de zin van de hymne die we zingen, de eer die we God bewijzen in de samenkomst van de gemeenteleden, van wie het hoofd Christus is. En we aanbidden niets. Want Christus is niet buiten ons, maar alleen in ons.

Daarom kun je Christus nergens anders aanwijzen dan in onszelf. In deze tempel van Hem moeten wij Hem eren, niet daarbuiten. Ook moeten we geen aandacht schenken aan persoonlijkheid, positie of eerbetoon, want dat alles dient slechts de hoogmoed. De ruimte versieren, mensen op de plaats van Christus zetten en ze daarom bijzondere eer bewijzen, dat is allemaal afgodendienst. Want Christus heeft niets in zijn plaats achtergelaten voor ons fysieke oog, behalve zijn lichaam en zijn bloed. Daarin ligt onze biecht en de vergeving van onze zonden. Alleen daar kunnen we onze toevlucht toe nemen, enkel in het lichaam en bloed van Christus en in de Geest van Christus die ons levend maakt. Daarop is ons priesterschap gebaseerd. Daarom zijn we ook allen broeders en gelijkwaardige mensen in Christus.

Uitleg van het Onze Vader

Vanaf het begin van de wereld werd God zonder uitzondering ‘God’ en ‘Heer’ genoemd en nooit ‘Vader’. Als wij Hem daarom ‘Vader’ noemen, dan gebeurt dat vanwege God de Zoon, onze Heer Jezus Christus. Hij is degene die ons heeft opgedragen God de Heer voortaan ‘Vader’ te noemen en als Vader aan te roepen en te aanbidden. Dat was vanaf het begin niet het geval, noch als gebod noch in het gebed. Daarom moeten wij als gelovigen voortaan volgens de eenduidige opdracht van Christus God de Heer onze Vader noemen, iedere keer als we bidden en Hem aanroepen.

Door onze voorouders, vanaf het begin van het Oude Verbond tot aan het einde, en dus tot aan het begin van het Nieuwe Verbond, heeft God zich nooit ‘Vader’ laten noemen of geboden dat te doen. Veeleer heeft Hij al onze voorouders en hun nageslacht in Israël laten weten: ‘Ik ben uw God en Heer en verder niets. Ik ben het die u gemaakt heeft, vorm gegeven heeft, en niemand anders.’ Zo is het tot aan Christus gebleven. Pas toen werd de manier om Hem aan te spreken veranderd door Christus, onze Heer, namelijk dat we God voortaan ‘Vader’ moesten noemen.

God, onze Heer, wil dus in het Nieuwe Verbond niet meer dat wij Hem ‘God’ noemen, maar ‘Vader’. De Zoon kwam om dit te bevestigen. Want vanaf het begin van het Nieuwe Verbond tot aan het (toekomstige) einde ervan blijft God nu de Vader. Christus geeft dat niet alleen hier in het gebed aan, maar bijvoorbeeld ook als Hij spreekt: “Weest u dan volmaakt, zoals uw Vader die in de hemel is, volmaakt is.”¹ Of: “U mag niemand op aarde uw vader noemen, want Eén is uw

[1] Matth. 5:48.

Vader, namelijk Hij die in de hemel is.”¹ Gezien deze uitdrukkelijke constatering moeten we God, onze Heer, in het Nieuwe Verbond ook als onze Vader erkennen. Want God is Vader en tegelijk Heer in de hemel en op aarde, in eeuwigheid.

Adam en zijn kinderen kunnen God, onze Vader, niet ‘Vader’ noemen, maar wel ‘God’ of ‘Heer’ of ‘Schepper’; wij echter binnen het Nieuwe Verbond moeten hem ‘Vader’ noemen. Nu is het met de benaming ‘vader’ natuurlijk zo dat niemand vader kan zijn die niet een kind heeft verwekt van vlees en bloed, zoals ook geen kind iemand ‘vader’ kan noemen behalve degene die het kind verwekt heeft. Want waar ‘vader’ geschreven staat of uitgesproken wordt, moet dat begrepen worden naar vlees en bloed en niet slechts geestelijk of in overdrachtelijke zin, maar werkelijk en lichamelijk. Dit betekent dat God, onze Heer, de Vader is naar vlees en bloed van allen die in de Zoon geloven en met zijn doop gedoopt zijn.²

Daarom wordt hier de term ‘Vader’ niet gebruikt om onze geestelijke toewijding te stimuleren, maar alleen met het oog op het vlees en bloed waaruit wij binnen het Nieuwe Verbond geboren zijn, opdat we God, onze Heer, voortaan als onze Vader erkennen. Want dat is wat de Zoon ons gebiedt wanneer Hij zegt dat God onze Vader is. En dat moeten we niet zo opvatten alsof Hij zou zeggen: Hij is uw Vader, weliswaar niet werkelijk naar het bloed, maar Hij is zo welwillend en trouw jegens u alsof Hij uw lijfelijke vader was. Veeleer *is* Hij onze Vader, zonder daar een andere betekenis aan te geven, niet zinnebeeldig, niet vergelijkenderwijs, maar eenduidig naar vlees en bloed, net zoals wanneer een kind vleselijk geboren wordt.

Want zo verklaart ook de evangelist Johannes dat Christus “is gekomen tot het zijne, en de zijnen hebben Hem niet ontvangen”.³ Nu is de aarde van Hem, en Hij kwam op aarde, maar niemand nam Hem voor wie Hij was. Maar aan degenen die Hem aannamen, gaf Hij de kracht Gods kinderen te worden, al degenen die in de Zoon van God of in zijn naam geloven, dat wil zeggen, die geloven dat Christus de Zoon van God is.⁴ De evangelist gaat verder met zijn uitleg door te zeggen dat deze ‘kinderen’ niet door een man verwekt zijn, niet door

[1] Matth. 23:9. — [2] Hier bedoelt Paracelsus niet de waterdoop, want die wordt voltrokken in de kindertijd, als een kind nog niet kan geloven. Hier wordt de geestelijke doop bedoeld van de volwassene. Die komt overeen met ‘geloven’. — [3] Joh. 1:11. — [4] Joh. 1:12.

de vleselijke wil van een man geboren zijn, dat wil zeggen, niet uit het bloed en vlees en uit de wil van Adam. Maar ze zijn Gods kinderen en Hij is hun Vader omdat ze uit God zelf zijn geboren. Dit geboren worden moeten we echter niet slechts als beeld opvatten, als de geboorte van een geestelijk kind, maar naar het bloed, als de geboorte van een lijfelijk kind. Daaruit volgt nu dat allen die uit God geboren worden, Gods kinderen zijn. Aan hen is bevolen God niet ‘God’, maar ‘Vader’ te noemen. Dat is de grootste goedheid, genade en barmhartigheid: dat God onze Vader is geworden en wij zijn kinderen.

Deze geboorte behoeft nog wel een nadere uitleg, en die zullen we hier geven. Christus is geboren en mens geworden in Maria door de Heilige Geest, die uitgegaan is van de Vader. Dat komt overeen met het woord uit de Schrift: “En het Woord werd vlees en woont in¹ ons.” In de Schrift wordt immers terdege bevestigd hoe Christus geboren en mens geworden is, en God zelf heeft daarbij zijn getuigenis gegeven: Dit is mijn uitverkoren Zoon, luister naar hem!² Dit is mijn Zoon, die ik heden heb verwekt.³ Dat betekent dat als Christus uit God geboren is, God, die voorheen enkel ‘God’ en ‘Heer’ was, ‘Vader’ is geworden. Op het moment van de geboorte van Christus is de benaming ‘Vader’ in het spel gekomen, die voorheen nooit die betekenis had, maar slechts een naam was. Weliswaar zijn de Zoon en de Vader er in alle eeuwigheid geweest, maar tot het moment van de geboorte van Christus werden ze niet met verschillende namen aangeduid. De drie kinderen in de vurige oven stelden de drie Personen voor.⁴ De goddelijke Personen waren niet als zodanig van elkaar gescheiden, maar waren één Persoon tot aan dit moment waarop ze gescheiden werden.

Want zo werden de drie Personen van de Heilige Drievuldigheid gescheiden: de Zoon van de Vader als Persoon door de geboorte, en de Heilige Geest werd daarna door beiden alleen naar de aarde gestuurd. Zo is door de geboorte van de Zoon het Nieuwe Verbond begonnen. Sindsdien noemen we op aarde God, onze Heer, nooit

[1] Joh. 1:14. In het Grieks en ook in de Vulgaat staat ‘in’ (*et habitavit in nobis*). Meestal wordt dit met ‘onder ons’ of ‘bij ons’ (Naardense vertaling) vertaald. Paracelsus vertaalt het met ‘in ons’, wat ook een mogelijkheid is. — [2] Matth. 17:5. — [3] Luc. 3:22; tegenwoordig in de meeste vertalingen vervangen door de tekst ‘in wie Ik welbehagen heb’, zie p. 28. — [4] Beschreven in Dan. 3 en het apocriefe boek *Gebed van Azarja*, en het daarop volgende *Gezang van de drie mannen in het vuur*.

meer ‘God’, maar ‘Vader’ – omdat immers de Zoon van Hem gescheiden is en mens geworden is. Hij, die tot dan toe een God en een Heer was, is nu – en tot aan het einde van de wereld – onze Vader, blijft tegelijk echter ook God en Heer.

Daarmee is de stelling voldoende bewezen dat God een vader is – echter alleen dat Hij de vader van Christus is, en alleen dat Christus een Zoon van God is. Maar hoe ook wij zonen en kinderen van God zijn – zoals Christus – en aan God gelijk, kinderen zowel van onze Vader als van onze Heer Christus, en wel naar het vlees, dat kan als volgt worden begrepen. Wij hebben de mogelijkheid om kinderen van God te worden, zoals Johannes schrijft, als we geloven in de naam van Christus. Als we in Christus geloven, dan geloven we ook in zijn Woord.

Zijn Woord echter zegt: “Wie mijn vlees eet en mijn bloed drinkt, die blijft in Mij en Ik in hem.”¹ Dat betekent dat het twee personen zijn, maar één vlees. Met betrekking daarop zegt Johannes de evangelist: “En het Woord is vlees geworden en woont in ons.” Omdat het Woord als vlees in ons woont, zijn we ook van het zelfde vlees en bloed als Christus, die ons heeft doen geboren worden in het Avondmaal toen Hij zei: “Neem, eet! Dit is mijn lichaam. Neem, drink! Dit is mijn bloed.”² Daarmee zijn we vlees en bloed van Hem die uit de hemel is neergedaald, we zijn van het vlees en bloed dat in Maria ontvangen werd en uit haar geboren is door de Heilige Geest. Vandaar dat de psalmist zegt: “Maak de zoon van uw dienares zalig.”³ Dat betekent: Maak ons, die geboren worden door Christus uit zijn vlees en bloed, zalig, aangezien wij ook kinderen van Maria zijn! Verder zegt hij: “Heer, ik ben uw knecht en een zoon van uw dienares.”⁴ Dus, zoals ook de psalmist bevestigt, zijn we zonen van Maria doordat het Woord dat vlees geworden is, in ons woont. We zijn dus kinderen van Maria op een vergelijkbare wijze als we kinderen van Eva zijn, in wier schoot we ook niet persoonlijk gelegen hebben. En toch zijn we kinderen van hen die daarin gerust hebben, en daarmee gelijk aan Christus, die in het lichaam van Maria heeft gewoond.

[1] Joh. 6:56. Johannes 6 was voor Luther niet van belang om het Avondmaal te begrijpen. — [2] Matth. 26:26; Marc. 14:22; Luc. 22:19. Het tweede deel is geparafraseerd. — [3] Psalm 86:16. Vulgaat: *Salvum fac filium ancillae tuae*; “Verlos de zoon van uw dienares.” — [4] Psalm 116:16.

Daarom zijn we nu een nieuwe schepping en niet meer de oude. Dat is wat Paulus voor ogen had toen hij zei: “Zal ik de leden van Christus nemen en ze voor onkuisheid laten gebruiken? Dat zij verre van mij!”¹ Waarom zegt hij dat? Omdat we niet meer van [het vlees en bloed van] Adam en Eva zijn, maar van het vlees en bloed uit God en Maria, dat door Christus in ons geboren is. Deze leden uit de maagd Maria die we door Christus bezitten, moeten kuis en zuiver blijven. Christus zegt: “Als gij niet eet het vlees van de Mensenzoon en niet drinkt zijn bloed, dan zult gij het eeuwige leven niet in u hebben.”² Als dit nu substantieel in ons is en in ons woont, zoals Johannes zegt, dan mogen we ons ook niet meer op een aardse wijze gedragen. Want in ons is dat wat in Maria lag, die onze moeder en de nieuwe Eva is. En zoals we onkuis in Eva zijn, moeten we kuis zijn in Maria, wier zonen we vanaf nu zijn.

Gezien onze herkomst en geboorte zijn we leden van Christus en uit Christus; zijn vlees en bloed zijn in ons, en Hij is de Zoon van God en wij zijn broeders. Daarom zegt Hij ons te bidden: “Onze Vader.” Hierbij moet u beseffen dat Hij in de tweede schepping onze natuurlijke Vader is, een Vader in het vlees dat van de hemel is neergedaald, en dat wij in dit vlees zijn kinderen zijn. Daarom is er niemand buiten ons die het Onze Vader zou kunnen bidden, tenzij hij bij God zou horen. Daarom ook zullen wij van aangezicht tot aangezicht voor Hem moeten verschijnen en opstaan in het vlees om rekenschap af te leggen, maar voor de anderen in het aardse vlees zal het tot eeuwige verdoemenis zijn.

DIE IN DE HEMELN ZIJT

Daarom mogen we op aarde niemand tot vader maken of zo noemen; in de nieuwe schepping is er slechts één onze Vader. Want hier gaat het er in ieder geval niet om dat er een vader zou zijn naar de vleselijke wil van een man, maar dat we naar de wil van God uit God geboren worden. Deze Vader is in de hemelen en niet op aarde. Daarom staat er: “Die in de hemelen zijt,” als teken dat we niet meer aan onze aardse vader toebehoren, maar aan de eeuwige, die in de hemel is, wiens vlees

[1] 1 Kor. 6:15. — [2] Joh. 6:53.